

Agenda – Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 3 (Senedd)	Rhys Morgan
Dyddiad: Dydd Llun, 3 Mehefin 2024	Clerc y Pwyllgor
Amser: 11.00	0300 200 6565
	SeneddCydraddoldeb@senedd.cymru

Cofrestru cyn y cyfarfod: 10:30–11:00

- 1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau**
(11:00)
- 2 Gwaith craffu blynyddol ar waith Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol**
(11:00–12:30) (Tudalennau 1 – 43)
Derek Walker, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Marie Brousseau-Navarro, Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Jacob Ellis, Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
- 3 Papurau i'w nodi**
(12:30)
 - 3.1 Gohebiaeth gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol at y Cadeirydd ynghylch rheoliadau i ychwanegu wyth corff cyhoeddus ychwanegol at adran 6(1) o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015**
(Tudalennau 44 – 45)
 - 3.2 Gohebiaeth gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol at y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad**

ynghylch y Cytundeb Cysylltiadau Rhyng-sefydliadol: Y Grŵp
Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo

(Tudalen 46)

- 3.3 Gohebiaeth oddi wrth Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol at y Cadeirydd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am Gynllun Dysgu a Gwella Parhaus 2023–25 Llywodraeth Cymru ar gyfer Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

(Tudalen 47)

- 3.4 Gohebiaeth rhwng Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol a'r Cadeirydd ynghylch adroddiad y Pwyllgor: "Sut y mae'n rhaid i ni i gyd chwarae ein rhan: dull iechyd y cyhoedd o atal yr epidemig mewn trais ar sail rhywedd"

(Tudalennau 48 – 52)

- 3.5 Gohebiaeth gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg at y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad ynghylch Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng Gweinidogion Cymru a Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF

(Tudalen 53)

- 3.6 Gohebiaeth gan Gadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad at y Prif Weinidog ynghylch y Cytundeb rhwng y DU a Denmarc ar gyfranogiad mewn etholiadau penodol gan wladolion o'r naill wlad sy'n preswyllo yn nhiriogaeth y llall

(Tudalennau 54 – 55)

- 3.7 Gohebiaeth gan y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad at Stephen Crabb AS ynghylch Carchar y Parc

(Tudalennau 56 – 57)

- 3.8 Gohebiaeth gan y Pwyllgor Cyllid at y Cadeirydd ynghylch ymgysylltu mewn perthynas â Chyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2025–26

(Tudalennau 58 – 60)

- 3.9 Gohebiaeth gan y Pwyllgor Busnes at y Cadeirydd ynghylch cylchoedd gorchwyl y Pwyllgorau

(Tudalennau 61 – 63)

- 3.10 Gohebiaeth rhwng y Comisiynwyr Tân a'r Cadeirydd ynghylch cais am eglurhad gan yr ymchwiliad gwasanaethau tân ac achub**
(Tudalennau 64 – 67)
- 3.11 Gohebiaeth gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Dai, Llywodraeth Leol a Chynllunio ynghylch gwasanaethau tân ac achub a chymau gweithredu yn dilyn y cyfarfod ar 22 Ebrill, 22 Mai 2024**
(Tudalennau 68 – 72)
- 3.12 Gohebiaeth rhwng Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru a'r Cadeirydd ynghylch cais am eglurhad gan yr ymchwiliad gwasanaethau tân ac achub**
(Tudalennau 73 – 75)
- 3.13 Gohebiaeth gan grŵp cynghori arbenigol ar ofal plant yng Nghymru at y Cadeirydd ynghylch dyfodol darpariaeth gofal plant yng Nghymru**
(Tudalennau 76 – 78)
- 4 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (vi) i wahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod heddiw**
(12:30)
- 5 Gwaith craffu blynyddol ar waith Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol: trafod y dystiolaeth**
(12:30–12:45)
- 6 Llywodraethiant y Gwasanaethau Tân ac Achub: trafod yr adroddiad drafft**
(12.45 – 13.15) (Tudalennau 79 – 81)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Trwy e-bost.

13 Mai 2024

Annwyl Gadeirydd,

RE: cais am wybodaeth cyn ymddangosiad

Isod mae ein hymatebion i'r cwestiynau a godwyd yn eich llythyr dyddiedig 5 Ebrill 2024.

Eich blaenoriaethau ar gyfer eich tymor fel Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, gan gynnwys y broses yr aethoch drwyddi i'w cyrraedd

Rhwng mis Mawrth a mis Tachwedd 2023, cyflwynodd tîm Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru *Ffocws ein Dyfodol*, prosiect i sefydlu blaenoriaethau ar gyfer ein gwaith rhwng nawr a 2030, wedi'u gosod o fewn gweledigaeth hirdymor.

Yn ystod y broses hon clywsom safbwyntiau dros 1,300 o unigolion a sefydliadau gan gynnwys drwy rwydweithiau, cynnull cyfarfodydd bord gron, cyfarfod ag arweinwyr cyrff cyhoeddus yng Nghymru a gweithio gyda sefydliadau partner cymunedol i gynnwys safbwyntiau grwpiau a glywir yn llai aml. Dadansoddwyd data ar dueddiadau a llesiant yn y dyfodol a chyfunwyd hyn â'n data cyfranogiad i ateb y cwestiynau 'beth sydd angen i gyrff cyhoeddus yng Nghymru i genedlaethau'r dyfodol ei wneud a beth yw ein rôl wrth gefnogi hyn?' y themâu a'r blaenoriaethau sy'n dod i'r amlwg a'r achosion sylfaenol sy'n eu cysylltu, a'n galluogi i ddatblygu theori newid sy'n sail i'n strategaeth newydd.

Ystyriaeth allweddol o ran sut y gwnaethom gyflawni Ffocws Ein Dyfodol oedd gwreiddio'r pum ffordd o weithio. Roedd rhai o'r ffyrdd y gwnaethom hyn yn cynnwys defnyddio methodolegau'r dyfodol i ddadansoddi ymchwil desg a chynnwys ein bwrdd cynghori, ac fel rhan o'n Pecyn Cymorth Partneriaeth Gymunedol. Sicrhawyd bod cyfranogiad yn rhan o'n hymagwedd drwyddo draw, gan gydweithio â phartneriaid a gosod ffocws ar atal ac integreiddio yn ein methodoleg theori newid. Gallwch ddarllen mwy am sut y gwnaethom hyn yn ein [Hadroddiad Methodoleg](#).

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Tramshed Tech, Heol Pendyris
Caerdydd, CF11 6BH
cystylltwchani@cenedlaethaurdyfodol.cymru
cenedlaethaurdyfodol.cymru

Future Generations Commissioner for Wales
Tramshed Tech, Pendyris Street
Cardiff, CF11 6BH
contactus@futuregenerations.wales
futuregenerations.wales

Ein Gweledigaeth yw bod Cymru yn lle gwell i fyw a bod ganddi ddyfodol disglair ac optimistaidd – ffyniannus, cynhwysol a gwyrdd. Gyda'n gilydd rydym wedi diogelu buddiannau'r rhai sydd heb eu geni eto. Mae llesiant a meddwl hirdymor wrth wraidd y broses o wneud penderfyniadau. *Cymru Can*.

Fy mhwrpas fel Comisiynydd yw bod yn llais ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol, gan weithredu heddiw er gwell yfory. Mae fy nhîm a minnau yn cynghori ac yn herio, gan ddwyn y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif. Rydym yn ysbrydoli, yn ymgynnull ac yn cynnull i gael yr effaith fwyaf posibl. Ynghyd ag eraill, rydym yn tyfu mudiad dros newid – gan roi meddwl hirdymor a ffocws ar y dyfodol wrth wraidd popeth a wnawn.

Ym mis Tachwedd 2023, cyhoeddais fy strategaeth [Cymru Can](#), sy'n crynhoi'r dull y bwriadaf ei fabwysiadu dros y saith mlynedd nesaf tuag at gyflawni'r weledigaeth hon. Mae'n nodi ein pum cenhadaeth:

- **Gweithredu ac Effaith**
- **Hinsawdd a Natur**
- **Iechyd a Llesiant**
- **Diwylliant a'r Iaith Gymraeg**
- **Economi Llesiant**

Fe wnaethom hefyd nodi pynciau, themâu neu systemau sy'n cysylltu ein holl genadaethau, megis y **system fwyd**, y byddwn yn eu harchwilio'n fanylach.

Rydym wedi ymrwymo i helpu i fynd i'r afael â'r materion hirdymor y mae pobl yn poeni fwyaf amdanynt. Rydym yn symud adnoddau i gynyddu ein hymgysylltu a'n cyngor arbenigol i gyrff cyhoeddus, mewn ffordd sy'n cydnabod y pwysau sydd arnynt, er mwyn sicrhau bod gan y rhai y mae'n rhaid iddynt gymhwyso'r Ddeddf yr ymwybyddiaeth, y ddealltwriaeth, yr hyder a'r offer sydd eu hangen arnynt i wneud hynny. . Mae dull Cymru Can wedi'i gynllunio i sicrhau y gallwn ganolbwyntio ein gwaith lle y gall fod yn fwyaf effeithiol ac ymuno â sefydliadau a phobl a all ein helpu i gyflawni ein cenadaethau. Byddwn yn adolygu ac yn mesur ein hymagwedd wrth fynd ymlaen, gan gynnwys eraill i wneud yn siŵr ein bod bob amser yn cael yr effaith fwyaf y gallwn gyda'n hadnoddau.

Mae'n siomedig bod cyllideb yr OFGC wedi gostwng. Mae'r sefyllfa'n gynyddol heriol. Ar 31 Mawrth 2024, collais 5 aelod o staff allan o 28, sy'n cyfateb i tua 20% o'm gweithlu.

Mae'r tabl isod yn dangos esblygiad fy nghyllideb yn ystod y 3 blynedd diwethaf:

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Tramshed Tech, Heol Pendyris
Caerdydd, CF11 6BH
cystylltwchani@cenedlaethaurdyfodol.cymru
cenedlaethaurdyfodol.cymru

Future Generations Commissioner for Wales
Tramshed Tech, Pendyris Street
Cardiff, CF11 6BH
contactus@futuregenerations.wales
futuregenerations.wales

	£000		
	2022-23	2023-24	2024-25
Gwaelodlin	1,592	1,680	1,610
Paredd Tâl ¹	32	16	
Tanwariant C/F ²	300	74	0

Cyfanswm Cyllid Craidd y Swyddfa	1,924	1,770	1,610
---	--------------	--------------	--------------

Gostyngiad (£000)	154	160
Gostyngiad (%)	8%	9%

¹Cytunwyd ar gymorth cydraddoldeb cyflog gan Lywodraeth Cymru ar ddiwedd 2022-23 ar £16k y flwyddyn am 4 blynedd, wedi'i ôl-ddyddio am flwyddyn – felly derbyniwyd 2 x £16k yn 22-23. Fe'i derbyniwyd yn ychwanegol at y llinell sylfaen yn 2023-24 wrth i'r gyllideb gael ei chytuno cyn cytuno'n derfynol ar Gydraddoldeb Cyflog. Ond ar gyfer y flwyddyn olaf, bellach wedi'i gynnwys o fewn yr adnodd llinell sylfaen.

²Cyn y "prosiect alinio" roedd y Swyddfa yn mwynhau cronfeydd wrth gefn y gellid eu cario drosodd i gefnogi gwaith a blyneddodd yn y dyfodol. 2022-23 oedd y flwyddyn olaf y caniatwyd hyn. Dyfarnwyd disgrisiwn unwaith ac am byth i'r swyddfa a chariwyd swm crwn o £300k drosodd am y tro diwethaf. 2023-24 oedd y flwyddyn gyntaf na chaniatwyd unrhyw "gronfeydd wrth gefn", fodd bynnag roedd tanwariant bychan o £74k yn y cyfnod 2022-23, y gofynnwyd iddo gael ei gario drosodd a'i ganiatáu. Mae'r rhagolygon diweddaraf ar gyfer 2023-24 yn dangos tanwariant enwol (llai na £10k). Er y gofynnir i unrhyw danwariant sy'n digwydd yn 2023-24 gario drosodd, mae'r swm yn enwol ac nid oes unrhyw sicrwydd y bydd y cais yn cael ei ganiatáu ac felly at ddibenion cynllunio yn cael ei anwybyddu ar hyn o bryd.

Mae'r pwysau ar y swyddfa hefyd yn cynyddu wrth i nifer y ceisiadau am gyngor a chymorth barhau i dyfu a bydd yn cynyddu ymhellach o ganlyniad i wyth corff cyhoeddus ychwanegol yn dod o dan gylch gorchwyl y Ddeddf yr haf hwn (heb unrhyw gyllid ychwanegol).

Mae'r sefyllfa ariannu wedi arwain at newidiadau yn y ffordd y mae'r swyddfa'n darparu cymorth i gyrff cyhoeddus. Rydym wedi rhoi model newydd ar waith ar gyfer darparu cyngor a chymorth i gyrff cyhoeddus sy'n dod o dan y Ddeddf. Bydd hyn yn golygu y byddwn yn canolbwyntio mwy ar ddarparu sesiynau un i lawer a byddwn yn cynnig llai o sesiynau pwrpasol ar gyfer cyrff cyhoeddus

unigol. Bydd gan bob corff cyhoeddus enw cyswllt o hyd, ond mae ein tîm llai yn golygu y bydd llai o gapasiti ar gyfer cymorth un-i-un. Mae'r Comisiynydd wedi ysgrifennu at gyrff cyhoeddus i egluro'r newid.

Rydym yn hyderus y byddwn yn dal i allu darparu lefel uchel o gymorth a chynghor i gyrff cyhoeddus. Yn unol â'r Ddeddf, rydym yn cynnwys cyrff cyhoeddus yn agos yn y gwasanaeth a ddarparwn iddynt er mwyn sicrhau ei fod o ansawdd uchel ac yn berthnasol. Mae ein profiad hyd yn hyn yn dweud wrthym fod y model newydd yn gweithio, er mai dyddiau cynnar ydyw.

Mae angen cymorth gwahanol ar yr wyth corff ychwanegol wrth iddynt gychwyn ar eu taith ffurfiol o roi'r Ddeddf ar waith. Mae'r OFGC eisoes wedi rhoi cymorth iddynt wrth iddynt ystyried eu hamcanion a'u cynlluniau llesiant newydd. Ni ddisgwylir y bydd lefel y galw ar fy swydd gan gyrff cyhoeddus (rhai gwreiddiol a'r rhai newydd) yn lleihau dros amser gan fod ein profiad yn dangos bod nifer y ceisiadau yn tueddu i gynyddu wrth i lefel dealltwriaeth ac aeddfedrwydd cyrff cyhoeddus gynyddu. Mae trosiant staff mewn cyrff cyhoeddus hefyd yn golygu bod angen gwaith rhagarweiniol a hyfforddiant yn barhaus.

Unrhyw newidiadau a wnaethoch i strwythurau staffio a ffyrdd o weithio eich swyddfa ers eich penodiad

Ar 26 Hydref 2023, gwnaethom ddechrau ymgynghoriad ffurfiol am 30 diwrnod ar newidiadau arfaethedig i'n strwythur sefydliadol. Y prif yrwyr newid oedd ail-alinio ein hadnoddau pobl i gyflawni'r pum cenhadaeth allweddol yn ein strategaeth Cymru Can newydd ac ymateb i bwysau cyllidebol presennol (a waethygodd yn ddiweddarach o ganlyniad i doriad cyllideb o 5% i'n cyllideb ym mis Rhagfyr).

Roedd sefyllfa'r gyllideb yn golygu bod angen i ni leihau nifer ein staff o bum swydd. Defnyddiwyd y broses ailstrwythuro hefyd i ystyried adborth tîm am newidiadau i deitlau swyddi ac am yr angen am fwy o eglurder ynghylch meysydd cyfrifoldeb.

Cynigiwyd y cyfle i aelodau'r tîm leihau eu horiau yn y lle cyntaf ac yna gwahodd datganiadau o ddiddordeb ar gyfer diswyddo gwirfoddol fel modd o osgoi diswyddiadau gorfodol.

Datblygwyd proses Newid Sefydliadol fanwl, wedi'i hategu gan ein gwerthoedd sefydliadol. Gwnaethom sicrhau bod y broses yn cael ei chyfathrebu'n dda a bod pawb yn ein tîm yn ei deall. Ceisiwyd sicrhau cynwysoldeb a thegwch, a chreu amgylchedd cefnogol lle'r oedd caredigrwydd a thosturi yn ganolog i'r modd y profodd ein holl bobl newid. Buom yn gweithio'n agos gyda'n Pwyllgor Archwilio, Risg a Sicrwydd yn ystod y broses.

Gwnaethom lynu'n llawn at ganllawiau iawndal y gwasanaeth sifil a chroesawyd rhaglen ymglymiad fewnol drylwyr a oedd yn ganolog i'w llwyddiant. Y Comisiynydd oedd yn arwain ac yn berchen ar y broses gyfan ac fe'i cefnogwyd gan ein Cyfarwyddwr Pobl cymwys AD a'n Dirprwy Gomisiynydd. Cynigiwyd un-i-un unigol i bob aelod o'r tîm a chynhaliwyd ymgynghoriad ystyrlon ar newidiadau arfaethedig drwy gydol mis Tachwedd 2023.

Erbyn i'r cyfnod ymgynghori ddod i ben ar 27 Tachwedd 2023, roedd 6 aelod o'r tîm wedi mynegi diddordeb mewn diswyddo gwirfoddol. Derbyniwyd pedwar cais wedi hynny, ac yn ogystal penderfynwyd peidio ag ymestyn un swydd cyfnod penodol. Cytunodd dau aelod o'r tîm i leihau eu horiau. Yr arbediad cost canlyniadol oedd £279k y flwyddyn ac roedd ein strwythur newydd yn gwbl weithredol ar 1 Ebrill 2024.

Yn unol â Cymru Can, mae pob cenhadaeth bellach yn cael ei goruchwyllo gan Gyfarwyddwr Cenhadaeth, ac mae gennym ddull cryfach o weithredu a llywodraethu corfforaethol, gan ganolbwyntio ar feysydd corfforaethol o newid fel y nodir yn Neddff Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015. Cyfrifoldeb mae meysydd bellach yn cael eu dyrannu'n llawnach ac yn cael eu deall yn well gan aelodau'r tîm, a chaiff hyn ei wella ymhellach drwy gyflwyno goruchwyliaeth glir gan reolwyr llinell.

Cytunodd Llywodraeth Cymru i dalu hyd at £75k o gyllid ychwanegol i gefnogi'r costau ailstrwythuro. Cyfanswm y costau ailstrwythuro (hyd at ddiwedd mis Mawrth) yw £72k, ac mae hwn wedi'i adennill gan Lywodraeth Cymru.

A ydych wedi datblygu unrhyw amcanion a/neu ddangosyddion perfformiad allweddol, fel yr argymhellwyd gan y Pwyllgor yn ein hadroddiad cyn penodi

Yn ganolog i lwyddiant [Cymru Can](#), byddwn yn mesur ein heffaith. Byddwn yn gwneud hyn drwy sefydlu diwylliant o werthuso ac adolygu parhaus, monitro ein heffaith, a newid cwrs neu addasu ein dull yn ôl yr angen, yn seiliedig ar yr hyn y mae adborth yn ei ddweud wrthym.

Byddwn yn mesur ein heffaith gan ddefnyddio dull 4 haen:

1. **Dangosyddion llesiant cenedlaethol.** Mae ein dull yn dechrau yma gydag olrhain cynnydd yn erbyn y dangosyddion llesiant cenedlaethol. Dyma'r mesuriad terfynol o gynnydd yn erbyn ein nodau llesiant ac adroddir arnynt yn flynyddol gan Lywodraeth Cymru yn [Llesiant Cymru](#). Byddwn yn gwneud mwy i dynnu sylw at yr adroddiad hwn a'r hyn y mae'n ei ddweud wrthym, ac i wreiddio mwy o ymwybyddiaeth o'r dangosyddion yn ein cyngor a'n heiriolaeth, gan bwysleisio i gyrff cyhoeddus bwysigrwyd penderfyniadau sy'n gweithio tuag at nid yn eu herbyn.
2. **Dangosyddion canlyniad (Tabl 1).** Dyma'r dangosyddion sy'n ymwneud â'r newidiadau yr ydym yn edrych i'w gweld mewn cyrff cyhoeddus h.y. yr effaith a'r canlyniadau a gynhwyswyd gennym yn

Cymru Can. Byddwn yn defnyddio data sylfaenol o'n ffynonellau data ein hunain, yn ogystal â data gan eraill i fonitro cynnydd.

3. **DPA gweithgaredd (Tabl 2).** Mae hyn yn cynnwys data meintiol ac ansoddol sy'n ymwneud â'r hyn rydym wedi'i gyflawni yn nhîm Comisiynwyr Cenedlaethau'r Dyfodol, a pha mor dda y derbyniwyd hynny. Mae ein dull yn integreiddio data ansoddol a meintiol i gael dealltwriaeth fwy cynnil o effaith gymdeithasol. Er bod mesurau meintiol yn rhoi cefnogaeth empirig, mae mewnwelediadau ansoddol yn ymchwilio i ddimensiynau dynol newid. Mae'r synthesis hwn yn pontio'r bwlch rhwng ffeithiau caled a straeon personol, gan wella dilysrwydd a dyfnder yr asesiad.

4. **Dangosyddion perfformiad penodol** i genhadaeth ar gyfer rheoli prosiectau mewnol.

Tabl 1 – Dangosyddion canlyniad

Cenhadaeth	Dangosyddion canlyniad
Effaith a Gweithredu	1. Gwell dealltwriaeth a thystiolaeth o gamau gweithredu ymhlith arweinwyr mewn cyrff cyhoeddus wrth gyflawni'r Ddeddf a dulliau hirdymor.
Hinsawdd a Natur	2. Mae gan awdurdodau lleol Cymru sgôr uwch ar Gerdyn Sgorio Argyfwng Hinsawdd y DU 3. Mwy o integreiddio gweithgareddau sy'n cefnogi adferiad byd natur i wasanaethau cyhoeddus Cymru.
Iechyd a Llesiant	4. Gwell dealltwriaeth a thystiolaeth o weithredu ymhlith arweinwyr mewn cyrff cyhoeddus am eu rôl gyfunol o ran cadw pobl yn iach a lleihau'r galw ar y GIG. 5. Gwell dealltwriaeth a thystiolaeth o gamau gweithredu ymhlith y rhai sy'n gwneud penderfyniadau cyllidebol allweddol o'r diffiniad y cytunwyd arno o wariant ataliol wrth bennu cyllideb.
Diwylliant a'r iaith Gymraeg	6. Gwell dealltwriaeth a thystiolaeth o weithredu ymhlith arweinwyr mewn cyrff cyhoeddus o'r hyn y mae llesiant diwylliannol yn ei gwmpasu ac effaith gadarnhaol diwylliant a'r Gymraeg ar weithrediad y Ddeddf.
Economi Llesiant	7. Cynnydd yn nifer y cyrff cyhoeddus sy'n fframio cynlluniau o amgylch economi llesiant (sy'n cwmpasu un neu fwy o'r economi sylfaenol, economi gylchol, economeg toesen ac ati)

Tabl 2 - Dangosyddion Gweithgaredd a thargedau

Gweithgaredd	Data meintiol	Targedau 2024/25	Data ansoddol
--------------	---------------	------------------	---------------

Monitro	1. Nifer y cyrff cyhoeddus sy'n cwblhau'r gwiriwr taith ffyrdd o weithio 2. Nifer yr amcanion llesiant a aseswyd (dim ond am rai blynyddoedd y byddai hyn yn berthnasol)	Cyfradd cwblhau o 80%. (neu 45 PBs) 300	Asesiad ansoddol o amcanion llesiant cyrff cyhoeddus a mesurau cynnydd yn ymwneud â chenadaethau (SMART).
Eiriol	3. Nifer y darnau o dystiolaeth ysgrifenedig, datganiadau safbwynt, llythyrau, ymchwil, tystiolaeth lafar. 4. Nifer y digwyddiadau / digwyddiadau siarad	50 100	Tystiolaeth o newid. Effaith ar ymrwymadau Gweinidogol, polisi, proses, ymddygiad. Tystebau, adborth, a dadansoddiad pen desg.
Cynnull	5. Nifer y digwyddiadau FGC, gweithdai a sesiynau hyfforddi a ddarparwyd. 6. Nifer y bobl a gyrhaeddwyd (yn ôl sector, pwnc, rhanbarth a nodweddion gwarchodedig). 7. Sgôr boddhad o sesiynau hyfforddi a chynghori (0-7) 8. % y cyfranogwyr FGLA sy'n adrodd bod ganddynt fwy o hyder wrth egluro pwrpas a gweithrediadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i'w cydweithwyr neu gymuned.	12 digwyddiad. Mae o leiaf 50% o'r mynychwyr yn dod o gyrff cyhoeddus. 5 allan o 7 sgôr cyfartalog 65%	Adborth gan gyfranogwyr. Tystebau gan gyn-fyfyrwyr a phartneriaid.
Cynghori	9. Nifer y darnau o gyngor a chymorth a ddarparwyd (cyngor rhagweithiol AC adweithiol) 10. Nifer yr enghreifftiau ac astudiaethau achos o arfer da a rennir yn rhagweithiol gyda PBs ac eraill	100 25	Straeon anecdotaidd a thystebau sy'n dangos gwell dealltwriaeth a hyder wrth gyflwyno dulliau hirdymor a gweithredu'r Ddeddf, a rôl FGC.
Gweithredu yn ogystal â thrafod	11. Nifer allyriadau carbon FGC a gostyngiad % (yn seiliedig ar ffigurau 2022/23) 12. % o archwiliadau glân	10,000T erbyn 2030 i lawr o waelodlin 2022/23.	Datganiadau gan archwilwyr Dyfyniadau, amlygu straeon.

	13. % o'r staff yn dweud fod FGC yn lle gwych i weithio.	Archwiliadau 100% glân Gradd gweithiwr o 75%.	
--	--	--	--

Sut y mae eich swyddfa'n gweithio gyda Llywodraeth Cymru, gan gynnwys a allai'r berthynas hon fod wedi newid ers i chi ddechrau eich swydd a sut

Mae ein swyddfa yn parhau i weithio'n adeiladol gyda Llywodraeth Cymru. Rydym wedi arwyddo Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth newydd gyda nhw yn dilyn penodi'r Comisiynydd newydd, a oedd yn cofnodi'n bennaf yr arfer yr oeddem wedi bod yn ei ddilyn o ran rheoleidd-dra cyfarfodydd ac egluro manylion gweithdrefnol i sicrhau cymeradwyaeth statudol.

Yn dilyn adolygiad adran 20 a gynhaliwyd gan fy rhagflaenydd, mae fy nhîm a swyddogion Llywodraeth Cymru yn cyfarfod bob chwarter ac yn fisol i wneud gwaith dilynol ar weithredu argymhellion yr adolygiad ac i helpu i integreiddio ein priod ddyletswyddau i hyrwyddo datblygu cynaliadwy.

Ers penodi Prif Weinidog newydd, rwyf wedi ysgrifennu at Ysgrifenyddion y Cabinet a'r Prif Weinidog i drefnu cyfarfodydd ac mae'r rhain bellach yn cael eu cynnal. Cynigir y byddwn yn cyfarfod ag Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol bob 4 mis a chyda'r Prif Weinidog ddwywaith y flwyddyn.

Yn Gywir,

D. Walker

Comisiynydd
Cenedlaethau'r
Dyfodol
Cymru

Future
Generations
Commissioner
for Wales

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Memorandum of Understanding

Operational working arrangements between the Welsh Government and Future Generations Commissioner for Wales

Derek Walker
Future Generations Commissioner for Wales

26 May 2023

Jane Hutt MS
Minister for Social Justice and Chief Whip

26 May 2023

Well-being of Future Generations

In Wales, we are doing things differently.

We have a law in Wales that helps us all work together to improve our environment, our economy, our society, and our culture all together. For people, for our planet. For now, and for our future.

This is called the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015.

Through the Well-being of Future Generations Act 2015, Wales has set out seven ambitious well-being goals which establish a long-term vision for a sustainable Wales and describes sustainable development as the way in which these goals will be achieved.

This is about meeting the needs of current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs.

The Welsh Government is committed to leading Wales in achieving these well-being goals and changing the way that Wales works so that sustainable development is the core principle guiding our actions to improve the well-being of people now and in the future.

To assist, support, and inspire this transformation, an independent Future Generations Commissioner for Wales ('the Commissioner') was established to provide advice and support on sustainable development and be an advocate for future generations.

Terms (roles)

Future Generations Commissioner for Wales	This is the individual appointed by Welsh Ministers to be the Future Generations Commissioner for Wales. The Commissioner is a corporate sole and holds office for a period of 7 years. Derek Walker was appointed as Future Generations Commissioner and took up post on 1 March 2023.
Deputy Future Generations Commissioner	The Future Generations Commissioner must appoint a member of staff to be the Deputy Commissioner. Marie Brousseau-Navarro was appointed as Deputy Commissioner on 15 April 2021.
Lead Minister	The Minister for Social Justice and Chief Whip, Jane Hutt MS is the lead Minister with the following responsibilities • Relationship with the Future Generations Commissioner for Wales • National implementation of the Well-being of Future Generations framework, including Well-being of Future Generations National Stakeholder Fora and oversight of relationship with Public Bodies under the Well-being of Future Generations Act.
Sponsorship Branch (operational matters)	This is the Public Bodies Unit within the Chief Operating Officers Group within Welsh Government who oversee the funding and accounting relationship with the Future Generations Commissioner for Wales Richard Shearer is the Head of Public Body Governance within the Public Bodies Unit, Chief Operating Officer Group. Richard is the main contact for operational matters.
Sustainable Futures Division (policy matters)	This is the division with policy responsibility for sustainable development, the well-being of future generations agenda and Well-being of Future Generation (Wales) Act 2015. The division sits within the Chief Operating Officers Group within Welsh Government. Simon Brindle is Director for Continuous Improvement Andrew Charles is the Deputy Director for Sustainable Futures Robert Morgan is the Head of Sustainable Development Team.

Contents

1	Introduction	5
2	Principles.....	5
3	Human Resources	9
4	Funding of the Commissioner's office - Budget	9
5	Responsibilities of the Accounting Officer	12
6	Deputy Commissioner.....	13
7	Governance.....	13
8	External Audit.....	13
9	Advisory Panel	14
10	Annual Report	14
11	Future Generations Report and Section 20 Reviews	15
12	Statutory Reports of Reviews.....	15
13	Work Programme	15
14	Meetings between the Commissioner and Welsh Government	16
15	Approvals of Welsh Minister.....	18
16	Relationship management	19
17	IT Security	19

1 Introduction

- 1.1 This document sets out the operational working arrangements between the Welsh Government and the Future Generations Commissioner for Wales (the Commissioner).
- 1.2 Its purpose is to ensure the Welsh Government and Commissioner work proactively to promote sustainable development in the context of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015. It is designed to ensure effective and appropriate working relations, including arrangements to operate in accordance with the sustainable development principle. A summary of the legislative background and the duties and powers of the Future Generations Commissioner for Wales can be found in Annex A.
- 1.3 These arrangements have been agreed between the Lead Minister on behalf of the Welsh Government and the Future Generations Commissioner for Wales. It has been coordinated by the Sustainable Futures Division and the Sponsorship Branch within the Chief Operating Officers Group (COOG) and with officials from the office of the Future Generations Commissioner for Wales.
- 1.4 It does not cover interactions between the Commissioner and the Senedd or other public, private or third sector bodies. It does, however, impact on the Commissioner's engagement with executive 'bodies of the Welsh Government.
- 1.5 Guidance on how Welsh Government works with Commissioners is set out in [Managing Welsh Public Money](#). This sets out expectations for Welsh Government to put in place a protocol or framework agreement which is prepared with, and agreed by, the Commissioner. This agreement should be reviewed at least every three years and within three months of the appointment of a new Commissioner.
- 1.6 This document was agreed in May 2023 and will be reviewed in 2026.

2 Principles

- 2.1 The Welsh Government recognises the statutory basis upon which the Commissioner's independence is established. It respects the need for the Commissioner to operate independently of Welsh Ministers in order to exercise their statutory functions effectively.
- 2.2 The Welsh Government will not seek to influence any of the Commissioner's decisions, including the exercise of the Commissioner's statutory functions, content of reports due for publication or budgetary decisions, other than to provide necessary factual information or insight on the implementation of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015.
- 2.3 This is not a legally binding document. However, the Commissioner and the Welsh Government agree to adhere to its principles and to show proper regard for each other's activities.

The independence and role of the Welsh Government

2.4 The Future Generations Commissioner for Wales recognises **the Welsh Government has multiple roles** on the sustainable development and well-being of future generations agenda. These are:

- The Welsh Government’s **national policy role** for sustainable development and the well-being of future generations agenda. This includes their international role and commitments to the Sustainable Development Goals, and relationships with other governments, states, regions, and sub-national governments.
- The Welsh Government’s role in delivering **key foundations** for the implementation of the Well-being of Future Generations Act – the setting of national well-being indicators and milestones, the preparation of the annual well-being of Wales report, and publication of the statutory future trends report. This also includes their duty to provide statutory guidance to public bodies on discharging their duties under the Well-being of Future Generations Act.
- The Welsh Government’s sustainable development and well-being duties – which includes being a **named public body** in Part 2 of the Well-being of Future Generations Act, and the duty to promote sustainable development in Government of Wales Act 2006.
- The Welsh Government’s role in the work of **Public Services Boards** as invited participants, and associated policy responsibility for Public Services Boards and Town and Community Councils. Welsh Government are also statutory consultees on well-being assessments and plans of Public Services Boards.
- The Welsh Government’s policy role for **public bodies**, including their relationship with executive bodies.
- The Welsh Government’s role as a key **stakeholder** in the work of the Future Generations Commissioner for Wales, a public body subject to the duties in the Act and a **recipient** of the support and advice of the Commissioner.

The independence of the Future Generations Commissioner for Wales

2.5 Whilst appointed by the First Minister and funded by the Welsh Government, the Commissioner has corporation sole status. As such the Commissioner is independent and responsible for how they discharge their duties and powers set out in the Well-being of Future Generations Act.

2.6 Commissioners are often champions for the people or policy areas whose interests they represent. As such, they are independent of Government and must have the freedom and discretion to undertake research, provide advice, conduct reviews, arrange visits and write reports without fear of their work having an impact on their funding. The Future Generations Commissioner for Wales has a specific duty to “act as a guardian of the ability of future generations to meet their needs”. The way in which this duty is

¹ These are listed in the [Register of devolved public bodies | GOV.WALES](#)

discharged is for the Commissioner to decide. The Act makes sustainable development the core principle that shapes what a body does, and how they operate. It is therefore not a single policy issue but a way of tackling the challenges Wales faces to develop and deliver more sustainable solutions for now and for the future. The Commissioner's primary duty of the Commissioner is to promote the sustainable development principle which describes a way of working.

- 2.7 The general duty of the Commissioner and the majority of its powers are designed to support and enable public bodies in carrying out the sustainable development principle.

Welsh Government's interaction with the Commissioner as set out in the Act

- 2.8 As Welsh Government are a public body as defined for the purposes of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015 their interaction with the Commissioner's duties may include the following:

- Are **encouraged** by the Commissioner to take greater account of the long-term impact of their activities (s18 (a)(ii))
- Will be **monitored** by the Commissioner in the meeting of the well-being objectives they set (s.18(b))
- May received **advice** or **assistance** by the Commissioner (s.19(1))
- May be **encouraged** by the Commissioner to work with other bodies in meeting their well-being objectives (s.19(1))
- May be asked to share good practice and case studies or other relevant information relating to the implementation of the Act.
- Will be consulted on the preparation of the **Future Generations Report**.
- May be subject to a **review** (s.20) and therefore have a duty to follow the recommendations of the Commissioner.

- 2.9 Similarly, the Welsh Government's interaction with the Future Generations Commissioner includes requirements to consult the Commissioner: -

- Before publishing national indicators and milestones (including indicators and milestones revised) (s.10(9))
- Consult the Commissioner before appointing a member under section 26(2)(h) to the advisory panel.
- Before making regulations to amend the criteria for community councils s.40(4)
- Before making regulations to amend the list of public bodies in section 6(1) (s.52,3)

- 2.10 Like with any other public body, the exercise of the general duty (s.18) and powers (s.19) requires good working relationships between the Welsh Government and the Commissioner, in particular where the Welsh Government seeks the advice or assistance of the Commissioner on the sustainable development principle.

- 2.11 The Welsh Government may also be subject to the review power of the Commissioner (s.20). The scope of this power is limited to the extent to which a public body is safeguarding the ability of future generations to meet their needs. It is in the discharge of the review power where the relationship between the Welsh Government and the Commissioner is different.

Clarification

The Well-being of Future Generations Act does not dictate a decision a public body should reach in any given situation and does not confer rights onto individuals. The Future Generations Commissioner for Wales is not a regulator of individual decisions by public bodies subject to the Well-being of Future Generations Act. The Commissioner does not investigate complaints or provide financial support to individual seeking remedy for their specific cases. It is not an extra layer of appeal on specific issues.

Acting in accordance with the sustainable development principle

- 2.12 The Welsh Government and the Future Generations Commissioner for Wales have a shared ambition in making Wales a more sustainable nation, and that the Well-being of Future Generations (Wales) Act provides a comprehensive legal framework to support this ambition.
- 2.13 The Welsh Government and Future Generations Commissioner also have common duties to promote sustainable development. The Welsh Government is required to make arrangements to promote sustainable development (s.79 of the Government of Wales Act 2006, as amended by the Well-being of Future Generations Act 2015). The Future Generations Commissioner for Wales's general duty is to promote the sustainable development principle. This means that there will be areas where the exchange of information and insight on sustainable development in Wales will assist both bodies in exercising their sustainable development and well-being of future generations duties.
- 2.14 The relationship between the Welsh Government and the Future Generations Commissioner for Wales is also governed by the sustainable development principle set out in the Well-being of Future Generations Act. Whilst the Commissioner is not under a duty to act in accordance with the sustainable development principle, unlike the Welsh Government, it forms the basis of the working relationship.
- 2.15 In the context of this Memorandum of Understanding, the Welsh Government and Future Generations Commissioner for Wales working arrangements' will be informed by the [sustainable development principle](#). This can include:-
- Sharing ideas for action early on and using the arrangements for meetings to **involve** both parties so that input can be considered early on and so that relevant early action can be selected for collaboration if appropriate.

- Depending on the degree of **collaboration** on projects or activities we will establish clear terms of reference and roles and responsibilities.
- To think about the **long-term** by weaving consideration of future trends into the start of our collaborative action
- Encouraging each other to take a **preventative** approach.
- Taking a systems approach to our collaborative work to maximize **integration** with existing activities of others to avoid duplication and contradictions (and avoid re-inventing wheels or developing dependence), encouraging each other to take an integrated / collaborative approach.

3 Human Resources

- 3.1 Whilst not a Welsh Government Sponsored Body in the usual sense - due to the Commissioner's corporation sole status - the office will mirror several elements of the terms and conditions of employment of the Welsh Government / Civil Service.
- 3.2 The relationship management team in the Sponsorship Branch, will work to inform the Commissioner's Chief Operating Officer of any contractual changes throughout the year. It is for the Commissioner to decide whether to action these changes.
- 3.3 The Commissioner will enter into a Memorandum of Understanding with their office to signify their commitment to adhere to their Office's main governance and Human Resources policies.

4 Funding of the Commissioner's office - Budget

- 4.1 The Sponsorship Branch will advise the Commissioner at the earliest opportunity of the funding to be made available in the following financial year following Ministerial approval.
- 4.2 The Commissioner will claim from the Welsh Government and be able to draw down the funds in a timely manner. The payment requested will be actioned in accordance with the Welsh Government's financial governance arrangements and the published timescales.
- 4.3 The Commissioner recognises that the Permanent Secretary, as the Welsh Government's Principal Accounting Officer, has a duty to ascertain that the Commissioner has put in place adequate arrangements to ensure that the annual allocation is used with regard to the need for regularity, propriety and value for money. As such the Commissioner will provide the Welsh Government with any relevant information that it might require in advance of at the relevant meeting. This is for information only and the Welsh Government will not seek to influence any of the Commissioner's budgetary decisions.

- 4.4 The Commissioner and his Audit and Risk Assurance Committee will be made aware at the earliest opportunity of any Welsh Government internal audit or other financial review that might impact on the Commissioner's Office, and the Commissioner will be provided with a copy of any Terms of Reference and eventual report. The Commissioner and his staff are committed to providing the Sponsorship Branch with any appropriate assistance in preparation for or during such review.

Statutory estimate

- 4.5 The Welsh Minister's responsibilities include agreeing the annual Budget for the Future Generations Commissioner for Wales.
- 4.6 Under Schedule 2, Paragraph 19 of the Well-being of Future Generations Act, the Commissioner must prepare an estimate of the income and expenses of the Commissioner and the Commissioner's staff. This must be submitted to the Welsh Ministers at least five months before the beginning of the financial year in which it relates. The Commissioner and Welsh Government have agreed that earlier submission of the estimate can assist budget planning and discussions.
- 4.7 The Welsh Ministers must examine an estimate submitted to them and then lay the estimate before the Senedd with any modifications they think appropriate. (Schedule 2, para. 19 (3)). The Minister will lay the statutory estimate without (or with any modifications) in the Senedd, as part of the annual Welsh Government budget process.
- 4.8 A discussion on the estimates of expenditure should take place between the Commissioner's team, the Sponsorship Branch and Sustainable Futures branch, prior to the submission deadline. The Commissioner's office will then finalise the Budget Estimate for the next financial year and provide indicative information for the following two financial years, and send to Sustainable Futures Division and Sponsorship Branch by the formal deadline of 31 October. However, to assist budget planning the Future Generations Commissioner has agreed to work towards an earlier submission date of 31 August each year.

Budget planning

- 4.9 The Welsh Government's budget planning arrangements are governed by the requirements of the Government of Wales Act 2006 and the Standing Orders of the Senedd.
- 4.10 The Welsh Government will publish its outline budget proposals which will set out the high-level strategic spending and financial plans of the Welsh Government.
- 4.11 This will include an indicative budget allocated to the Future Generations Commissioner for Wales. It will only be when the Annual Budget Motion is agreed in the Senedd when the final budget is confirmed.
- 4.12 The Minister will confirm both the net revenue and capital resource budgets and amount of grant-in-aid (cash) funding to be provided to the body for the next financial year. As part of the net resource budget allocation, the Minister will also confirm the level of income which may be retained by the body to fund activity in the financial year. This will

normally be no later than one month after the final budget has been agreed by the Senedd. Any funding for the year in question must be authorised by the Senedd in the Annual Budget Motion.

- 4.13 Where possible, the Minister will also provide indicative resource revenue and capital budgets for subsequent years to inform budget planning. However, details of budgets for indicative years can decrease or increase according to Government priorities, changes to Ministerial portfolios, budget fluctuations and/or concerns about the efficiency and/or effectiveness of the body. The body may be required to model different options for activity dependent on the funding available.
- 4.14 When setting resource revenue and capital budgets and grant-in-aid (cash) requirements, consideration will be given to the levels of reserves (if any) held by the body and income expected from other sources.
- 4.15 The Welsh Government will then issue a letter to the Commissioner confirming the budget.
- 4.16 The draft budget provides a sufficiently early indication of the budget to assist the Commissioner in their financial planning and will reflect the Government's assessment of their statutory estimate.

Grant-in-aid and Cash Management

- 4.17 The grant-in-aid will normally be paid in quarterly instalments during the financial year or at intervals agreed between the FGCW and Sponsorship Branch. Dates for submission of the claims should be set in advance to facilitate any necessary checks and facilitate prompt payment by Welsh Government.
- 4.18 Cash balances accumulated during the course of the year shall be kept to a minimum level and grant-in-aid not drawn down by the end of the financial year shall lapse. Where grant-in-aid is delayed to avoid excess cash balances at the year-end, the Welsh Government will make available in the next financial year any such grant-in-aid that is required to meet any liabilities at the year-end, such as creditors.

Cash Balances - In Year

- 4.19 31. Cash balances accumulated during the course of the financial year must be kept at the minimum level consistent with the efficient operation of the organisation.
- 4.20 The Commissioner should seek to avoid holding a working balance in excess of the equivalent of 5 per cent of its annual grant-in-aid budget when it receives each instalment of grant-in-aid. Any funds exceeding that amount held as a working balance at the end of each funding period are to be taken into account in determining the amount of cash to be paid in the following period.

End of Year Cash Balance

- 4.21 The Body is permitted to carry-over as cash from one financial year to the next any drawn but unspent cash balances of up to 5 per cent of its annual grant-in-aid budget. Any proposal to carry-over sums in excess of this amount must be agreed in writing in

advance with the relationship team in Welsh Government, and on a case by case basis. Any sum carried-over in excess of the agreed amount may be taken into account in the subsequent year's grant-in-aid.

Interest Earned on Cash and Bank Balances

- 4.22 All interest, net of any bank charges, earned by the Commissioner on any cash and bank balances is to be declared and surrendered to HM Treasury via the Welsh Consolidated Fund.

Income

- 4.23 The Commissioner has the power to charge for the recovery of costs associated the exercise of their powers e.g provision of advice or other services.

Financial assistance

- 4.24 The Commissioner must seek the approval of the Welsh Ministers when providing financial assistance to any person or acquire or dispose of any interest in land.

5 Responsibilities of the Accounting Officer

- 5.1 Schedule 2 of the 2015 Act states that the Commissioner is the accounting officer for the office of the Commissioner.
- 5.2 The Commissioner is required to keep proper accounting records for each financial year, conforming to the Welsh Minister's Accounts direction and submit them to the Auditor General for Wales in the following financial year.
- 5.3 As Principal Accounting Officer, they are also responsible for the overall organisation, management and staffing of the office of the Commissioner, and for its procedures in financial and other matters.
- 5.4 As Accounting Officer, the Commissioner is responsible for maintaining a sound system of internal control that supports the achievement of their office's policies, aims and objectives. This is done whilst safeguarding the public funds and assets for which they are personally responsible, in accordance with the responsibilities assigned to him in Managing Welsh Public Money (Welsh Government). The use of resources must be regular, have regard to the need for propriety and seek to achieve value for money.
- 5.5 The Permanent Secretary, as the Welsh Government's Principle Accounting Officer has a duty to ascertain that the Future Generations Commissioner has put in place adequate arrangements to ensure that the annual allocation is used with regard to the need for regularity, propriety and value for money.
- 5.6 The Future Generations Commissioner will provide to the sponsorship branch relevant information, for information only and Welsh Government will not seek to influence any of the Commissioner's budgetary decisions. Despite the policy and operational independence of Commissioners, all are funded by public funds which are provided by the Welsh Government. All Commissioners are Accounting Officers, receive Accounting

Officer letters [from HM Treasury] and must attend appropriate training. They are, therefore, personally responsible for the management of the funds allocated to them. The accounts and governance arrangements of all Commissioners must be subject to internal audit and to external audit by the Auditor General for Wales.

6 Deputy Commissioner

- 6.1 Schedule 2 of the Well-being of Future Generations Act requires the Commissioner to appoint a member of staff to be the Deputy Commissioner. The functions of the Commissioner are exercisable by the Deputy Commissioner if, the office of Commissioner is vacant, or the Welsh Ministers are satisfied for any reason the Commissioner is unable to exercise the functions of the Commissioner.
- 6.2 The Commissioner or their Deputy should advise Welsh Government if such circumstances arise.

7 Governance

- 7.1 Commissioners are Corporation Soles and are not, therefore, accountable to a Board of Directors. However, it is advisable for each Commissioner to have access to independent policy advice and to establish Audit Committees consisting of independent members, although the arrangements may vary from Commissioner to Commissioner due to variations in legislation.

The Audit and Risk Assurance Committee of the Commissioner's office

- 7.2 As corporation sole and like other public bodies, it is appropriate that the Commissioner establishes accountability mechanisms. An Audit and Risk Assurance Committee should be established to provide advice and assurance in respect of corporate governance, risk management and control, and financial management within the Commissioner's office, and the adequacy of the internal and external audit arrangements.
- 7.3 The Audit and Risk Assurance Committee should meet at least three times a year (normally quarterly) and comprise solely of non-executive members (i.e. not the Commissioner or his staff). Attendees should include the Commissioner and senior finance officer and others as and when required.
- 7.4 The Audit and Risk Assurance Committee provides the Commissioner with independent scrutiny and strategic advice.

8 External Audit

- 8.1 The Auditor General for Wales is the Commissioner's statutory external auditor appointed by agreement under the Government of Wales Act 2006.

- 8.2 The Commissioner must submit the accounts prepared for a financial year to the Auditor General for Wales no later than 31 August in the following financial year.
- 8.3 The Auditor General for Wales may carry out examinations into the economy, efficiency and effectiveness with which resources have been used in discharging the Commissioner's functions. But the Auditor General is not entitled to question the merits of the policy objectives of the Commissioner.

9 Advisory Panel

- 9.1 Section 26 of the Well-being of Future Generations Act establishes an advisory panel for the Future Generations Commissioner for Wales. This is a panel of advisors who provide the Commissioner with advice on the exercise of their functions.
- 9.2 The statutory members of the panel are listed at section 26(2). The Welsh Ministers may appoint additional members to the advisory panel, these will be known as 'appointed members'. Prior to appointing an appointed member, the Welsh Ministers must consult with the Commissioner and consider any representations made by the Commissioner.
- 9.3 The Welsh Ministers determine the length of time an appointed member is to be appointed to the panel subject to a minimum period of 3 years and a maximum period of 5 years. An appointed member may only be re-appointed once. The appointed member may resign from the panel but must provide a minimum of 3 months' notice in writing to the Welsh Ministers.
- 9.4 The Welsh Ministers may dismiss an appointed member, after consulting with the Commissioner, if they consider that member to be unfit to continue, or unable or unwilling to continue, with the role. Section 28 provides Welsh Ministers with the ability to pay allowances and gratuities to the members of the advisory panel.

10 Annual Report

- 10.1 The 2015 Act requires the Commissioner to produce and publish an annual report ('described by the Commissioner as the performance report') by 31 August in the following year and send a copy to Welsh Ministers. Schedule 2 to the 2015 Act specifies the information to be contained in the annual report and advises that Welsh Ministers must lay a copy of the report before the Senedd. An electronic version should be sent in a timely manner (prior to publication) under embargo to the Sponsorship Branch and Sustainable Futures Division.
- 10.2 This must include
- A summary of the action taken in that financial year in the exercise of the Commissioner functions
 - An analysis of the effectiveness of that action
 - Summary of the Commissioner's work programme

- Commissioner's proposals for a work programme for the following financial year
 - Summary of complaints made.
- 10.3 The report may also include the Commissioners' assessments of the improvements that public bodies should make.
- 10.4 The Commissioners current practice is to combine in their annual report the performance report, accountability report and financial statement.
- 10.5 The Commissioner must publish the annual report no later than 31 August in the following financial year. The Commissioner must send a copy of each annual report to the Welsh Ministers. Welsh Ministers must lay a copy of each annual report sent to them before the Senedd.

11 Future Generations Report

Future Generations Report

- 11.1 Section 22 of Well-being of Future Generations Act requires the Future Generations Commissioner to prepare and publish, by the end of the reporting period, a report containing the Commissioner's assessment of the improvements public bodies should make in order to set and meet well-being objectives in accordance with the sustainable development principle. This must also include other matters. The reporting period begins the day after a Future Trends Report is published by the Welsh Government and ends 1 year before the next Senedd election.
- 11.2 The Commissioner must consult the Welsh Ministers during this period on the preparation of the Future Generations Report.
- 11.3 The Commissioner must send the Welsh Minister a copy of the Future Generations Report. The Welsh Ministers must lay a copy of the report before the Senedd.
- 11.4 The Welsh Ministers may by regulations amend the reporting period (s.23(8)). The Welsh Government will consult with the Commissioner if they are considering amending the reporting period.

12 Statutory Reports of Reviews

- 12.1 Section 20 of the 2015 Act provides the Commissioner with the statutory powers to conduct a review into the extent to which a public body is safeguarding the ability of future generations to meet their needs. The Commissioner must publish a report of the review and send a copy to the Welsh Ministers.

13 Work Programme

- 13.1 The Commissioner has the power to decide how to present and publish their work programme for the coming year, and how they will inform Welsh Ministers and the public as to his progress at the end of each year in their annual report.
- 13.2 The Commissioner's work plan is set by the Commissioner and no area of the work plan requires approval of Ministers. Sponsorship meetings between the Commissioner and the sponsorship branch are an opportunity to raise issues, discuss areas of work and developments.

Collaborative projects and additional funding

- 13.3 The Welsh Government and the Future Generations Commissioner for Wales may collaborate on specific additional projects and activities that complement the shared aim of advancing sustainable development (linked to delivering Welsh Government policy objectives). These projects and activities will be funded separately to the budget allocation.
- 13.4 For such activities, the Commissioner will prepare a funding request via a business case or proposal which will involve engagement of the Welsh Government.
- 13.5 The Commissioner will ensure that additional funding for activities does not adversely affect the delivery of its general duty and powers.
- 13.6 The Welsh Government will aim to confirm in advance the allocation of funding, at least 3 months before the start of a new financial year, to enable the Commissioner to make adequate arrangements and retain qualified staff.

14 Meetings between the Commissioner and Welsh Government

Meetings with Welsh Ministers

Lead Minister

- 14.1 Meetings between the Minister for Social Justice and the Commissioner will take place twice a year, and at other times throughout the year if required.
- 14.2 These meetings offer an opportunity for the Commissioner to discuss their programme of work and any pressing issues with the Minister. Similarly, the meeting provide an opportunity for the Minister to share and discuss their vision and plans for the well-being of future generations agenda.
- 14.3 Dates should be set for the year and will be arranged by the Commissioner's office and Sustainable Futures Division who will liaise with Private Office. The Commissioner's office will send a suggested agenda for the meetings to the Sustainable Futures Division who will consult the Minister.

First Minister and Other Ministers

- 14.4 The Commissioner may wish to meet with other Welsh Ministers during the year. Similarly, the First Minister and/or Welsh Ministers may wish to meet with the Commissioner.

- 14.5 The Lead Minister should be informed; however the Commissioner's office should liaise directly with the relevant private office and/or officials. The Sustainable Futures Division should be informed of any requests to meet other Minister and the First Minister.

Notes and summaries of meetings

- 14.6 A note of the individual meetings between the Commissioner and Welsh Ministers will be agreed between the Commissioner and the respective Minister.
- 14.7 The Welsh Government and the Commissioner will record and provide an annual summary of the meetings between the Future Generations Commissioner and Welsh Ministers.

Commissioner and officials

- 14.8 The primary contact for strategic discussions and other matters raised between the Commissioner and Welsh Government will be with the Director for Continuous Improvement and/or Deputy Director for Sustainable Futures.
- 14.9 Meetings will take place on a regular basis and will be an opportunity for both sides to raise issues, discuss areas of work and developments. Dates should be set in advance for the financial year and will be arranged by the Commissioner's office in co-operation with the Sustainable Futures Division.
- 14.10 The Commissioner and Director for Continuous Improvement will be invited to attend the quarterly meetings (see below)

Meetings between Commissioner's staff and Welsh Government officials

- 14.11 Officials will formally meet on a quarterly basis and at any other time where appropriate.
- 14.12 Dates should be set for the year and will be arranged by the Commissioner's office and Sustainable Futures Division. This will cover standing matters such as the Commissioner's work programme and the Welsh Government's actions to promote sustainable development.
- 14.13 A note of the meeting and actions agreed should be produced following the quarterly official meetings. The taking of notes will be shared between the Commissioner's Office and the Welsh Government. The note takers will be responsible for distributing the noted and any agreed actions within 10 working days.

Format of meetings

- 14.14 Meetings can be online, hybrid or alternate between the Commissioner's office and the Welsh Government offices with environmental and social impact in mind. The agenda will be agreed in advance as far as possible.

Communications / Public Affairs work

Publicity surrounding reports

14.15 Given the Commissioner's independence from the Welsh Government, they are not required to share any statements / press releases relating to a new report by the Commissioner. However, should the Commissioner choose to do this, these will be sent to the Head of Sponsorship Branch and Sustainable Futures Division and to the Welsh Government's Press Office. Copies of any resulting press statements by Welsh Government may also be shared with the Commissioner's office.

Other communications / public affairs work:

14.16 Briefings for Members of the Senedd or Senedd committees do not need to be shared with the Welsh Government or the Commissioner.

14.17 However, should the Commissioner or Welsh Government choose to do this, the Commissioner's Lead Change Maker - Public Affairs or the Deputy Director for Sustainable Futures, will forward the briefings to the Minister for Social Justice, other relevant Welsh Ministers and the Deputy Director for Sustainable Futures.

15 Approvals of Welsh Minister

Financial assistance and acquire or dispose of land

15.1 Under Schedule 2, para 8(2) the Commissioner must not provide financial assistance to any person or acquire or dispose of any interest in land without the approval of the Welsh Ministers. The Commissioner will give the Welsh Government advance notice of such matters as appropriate.

Staff

15.2 Under Schedule 2, para 9 (5) the Commissioner must obtain the approval of the Welsh Ministers for

- The number of staff that may be appointed
- The terms and conditions of service of the staff
- Payments for remuneration to the members of the Commissioner's staff
- Allowances (including travelling and subsistence allowances) and gratuities to the members of the Commissioner's staff
- Payments for pensions of persons who have been members of the Commissioners staff (para 4).

15.3 These provisions operated primarily in the establishment of the Commissioner's office in 2017. The decisions relating to the discharge of the above duties are discussed in the Commissioner's Audit and Risk Committee.

15.4 To facilitate the discharge of these duties, the Welsh Government and the Commissioner agree that,

- The Commissioner will, as part of the statutory estimate process, provide the Welsh Government with a yearly update on current staff numbers and planned recruitment of new staff.
- The Commissioner and the Welsh Government will, every 2 years review the standard terms and conditions of service of staff deployed by the Commissioner.

15.5 This approach will need to avoid unaffordable longer-term commitments. This information should be submitted to the Public Bodies Unit who will seek approval of Welsh Ministers.

16 Relationship management

- 16.1 The Permanent Secretary delegates responsibility for management of relations between the Welsh Government and the Commissioner to the Director for Continuous Improvement. They may in turn require this function to be managed on a day-to-day basis by the Deputy Director for Sustainable Futures and the Public Bodies Unit.
- 16.2 The primary point of contact for the Commissioner and her/his office in dealing with the Welsh Government on policy matters is the Head of Sustainable Development, Sustainable Futures Division.
- 16.3 The primary point of contact for the Commissioner and his office in dealing with the Welsh Government on operational matters is Head of Public Body Governance, Public Bodies Unit. The Public Bodies Unit also liaises with finance colleagues on all matters relating to funding. Changes which could require additional in year funding requests should be discussed in the first instance with Head of Public Body Governance (Sponsorship Branch). They will seek advice from officials in other Welsh Government departments as is necessary and appropriate.
- 16.4 The Sustainable Futures Division and Public Bodies Unit will work together to support the Commissioner's Office in answering queries, resolving issues, providing impartial technical advice to the Commissioner. The approach to meetings is set out in section 14.

17 IT Security

- 17.1 The Commissioner is responsible for maintaining the IT systems of the Commissioner's Office, possessing a security policy, and ensuring a secure IT environment for the operation of his office and handling of data, including personal data. Should the Commissioner's office identify a major security incident, for example attack by malware or breach of data, the Commissioner's Office will need to report the incident to the following:

- the National Cyber Security Centre to complete an online report of the incident (or the NCSC incident helpline - 0300 200 973 if no access to ICT);
- the Police (Action Fraud);
- the Information Commissioner's Office;
- the Future Generations Commissioner for Wales's insurers;
- refer to the National Cyber Security Centre's guide.

17.2 The Commissioner's Office should also make contact as soon as possible with Welsh Government upon discovering an issue, using a secure mechanism e.g. non-work device or phone call with the relationship management team. They will notify Welsh Government IT Security, who will provide tailored advice depending on the nature of the event.

Derek Walker

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

5 Ebrill 2024

Annwyl Derek

Cyn y sesiwn graffu sydd wedi'i threfnu gyda'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ar 3 Mehefin, byddem yn ddiolchgar pe gallech ddarparu rhywfaint o wybodaeth gychwynnol yn ysgrifenedig ar y canlynol:

Eich blaenoriaethau ar gyfer eich tymor fel Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, gan gynnwys y broses yr aethoch drwyddi i'w cyrraedd;
Unrhyw newidiadau a wnaethoch i strwythurau staffio a ffyrdd o weithio eich swyddfa ers eich penodiad;
A ydych wedi datblygu unrhyw amcanion a/neu ddangosyddion perfformiad allweddol, fel yr argymhellwyd gan y Pwyllgor yn ein hadroddiad cyn penodi;
Sut mae eich swyddfa'n gweithio gyda Llywodraeth Cymru, gan gynnwys a allai'r berthynas hon fod wedi newid ers i chi ddechrau eich swydd a sut.

Edrychaf ymlaen at glywed gennych ac i gwrdd â chi yn bersonol ym mis Mehefin ar gyfer y sesiwn graffu. Byddwn yn ddiolchgar o gael ymateb cyn gynted â phosibl ac erbyn 15 Mai fan bellaf. Os bydd gennych unrhyw ymholiadau, cysylltwch yn uniongyrchol â'r Tîm Clercio i gadarnhau logisteg ar gyfer y cyfarfod.

Yn gywir,

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

17 Mai 2024

Annwyl Jenny,

Mae Llywodraeth Cymru yn paratoi i osod rheoliadau i ychwanegu wyth corff cyhoeddus ychwanegol at adran 6(1) o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ('y Ddeddf'). Y cyrff cyhoeddus hyn yw Cymwysterau Cymru, Gofal Cymdeithasol Cymru, Addysg a Gwella Iechyd Cymru, Awdurdod Cyllid Cymru, Trafnidiaeth Cymru (Transport for Wales), y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol (Centre for Digital Public Services Ltd), Iechyd a Gofal Digidol Cymru, ac Ymddiriedolaeth Brifysgol GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru.

Os bydd y rheoliadau'n cael eu pasio gan y Senedd, bydd yr wyth corff cyhoeddus yn ddarostyngedig i ddyletswydd datblygu cynaliadwy a llesiant y Ddeddf o 30 Mehefin 2024.

Cyn gosod y rheoliadau, yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol a'r Memorandwm Esboniadol cysylltiedig, rwy'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y costau a amcangyfrifir i Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, o ystyried y diddordeb blaenorol gan eich Pwyllgorau.

Mae'r Comisiynydd wedi darparu dadansoddiad wedi'i ddiweddarau o'r costau a amcangyfrifir sy'n gysylltiedig â chyflawni dyletswydd gyffredinol a swyddogaethau statudol y Comisiynydd mewn perthynas â'r wyth corff cyhoeddus ychwanegol. Maent wedi amcangyfrif mai cyfanswm y gost flynyddol o 2024-25 ymlaen yw £120,000 (£15,000 am bob corff cyhoeddus ychwanegol). Yn dilyn trafodaethau fel rhan o'r broses heriol o osod cyllideb ddrafft 2024-25, rwy'n ddiolchgar bod y Comisiynydd wedi cytuno ar y gost amcangyfrifedig hon, a bydd y costau cyfle cysylltiedig yn cael eu talu o gyllideb bresennol y Comisiynydd. Ceir rhagor o fanylion yn y Memorandwm Esboniadol a'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol sy'n cyd-fynd â'r rheoliadau.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ers 2022 pan wnaethom ymgynghori ar y newidiadau hyn, rydym wedi parhau i weithio gyda'r cyrff ychwanegol ac o fis Hydref 2022 mae fy swyddogion wedi darparu cyfleoedd cyfnewid dysgu a gwybodaeth rhwng cymheiriaid i gefnogi'r wyth corff cyhoeddus yn uniongyrchol wrth iddynt baratoi i fod yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd. Rydym yn parhau i weithio gyda'r wyth corff cyhoeddus ychwanegol yn ogystal â'r Comisiynydd ac Archwilydd Cyffredinol Cymru ar y ffordd orau o gefnogi'r cyrff cyhoeddus hyn i wireddu buddion y ddyletswydd llesiant.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink, reading 'Lesley Griffiths'. The signature is written in a cursive, flowing style.

Lesley Griffiths AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Culture and Social Justice

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: Y Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo

Sarah Murphy AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad
Senedd Cymru

SeneddDCC@senedd.cymru

Copi at: Jenny Rathbone AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

16 Mai 2024

Annwyl Sarah

Y Cytundeb Cysylltiadau Rhyngsefydliadol: Y Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo

Yn dilyn fy llythyr dyddiedig 30 Ebrill yn eich hysbysu bod cyfarfod o'r Grŵp Rhyngweinidogol ar Ddiogelwch a Mudo wedi'i drefnu ar gyfer dydd Mawrth, 7 Mai, yn anffodus ar y diwrnod hwnnw cawsom wybod gan Lywodraeth y DU bod yn rhaid gohirio'r cyfarfod oherwydd nad oedd Gweinidogion yr Alban ar gael.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi gofyn am gael aildrefnu'r cyfarfod cyn gynted â phosibl, ac am i'r sgysiau ar lefel swyddogol barhau yn y cyfamser.

Yn anffodus, nid oes dyddiadau wedi'u cynnig eto, ond byddaf wrth gwrs yn rhoi gwybod i'r Pwyllgor maes o law, unwaith y cytunir ar ddyddiad newydd.

Rwyf hefyd yn anfon copi o'r llythyr hwn at Jenny Rathbone AS, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Yn gywir

Lesley Griffiths AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Culture and Social Justice

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 46
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ein cyf: MA/LG/0937/24

Jenny Rathbone MS
Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Caerdydd
CF99 1SN

23 Mai 2024

Annwyl Jenny,

Heddiw rwyf wedi cyhoeddi [diweddariad cynnydd ar Gynllun Dysgu a Gwellu Parhaus Llywodraeth Cymru ar gyfer Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2023-25](#).

Mae'r Cynllun yn nodi amryw o gamau gweithredu a gweithgareddau parhaus sydd wedi'u cynllunio i wella dealltwriaeth a chymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn Llywodraeth Cymru. Cafodd y Cynllun ei lywio gan yr adolygiad adran 20 a gynhaliwyd gan gyn-Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru yn 2022 ac mae'n cyflawni argymhellid yr adolygiad.

Rwy'n falch o roi gwybod ein bod yn parhau i wneud cynnydd ac yn gwneud y gwelliannau angenrheidiol i'r ffordd y mae Llywodraeth Cymru yn gweithio. Mae'r Diweddariad ar Gynnydd yn rhoi trosolwg o'r gwersi rydym wedi'u dysgu hyd yma ac yn tynnu sylw at adnoddau a all helpu'r cyrff cyhoeddus ac eraill sy'n defnyddio dull llesiant cenedlaethau'r dyfodol i drefnu a newid eu ffordd o weithio.

Yn gywir,

Lesley Griffiths AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Culture and Social Justice

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

7 Mai 2024

Annwyl Jenny

Diolch am eich llythyr dyddiedig 8 Ebrill ynghylch adroddiad diweddar y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol ar ddull iechyd y cyhoedd o atal trais ar sail rhywedd. Rwyf wedi nodi gwybodaeth ychwanegol isod am ymrwymïadau Llywodraeth Cymru i'r argymhellion a amlygwyd yn eich llythyr.

Fel y nododd fy rhagflaenydd yn ei llythyr ar 26 Chwefror, mae'r cynlluniau gweithredu lefel uchel ar gyfer y glasbrint VAWDASV eisoes wedi'u cyhoeddi. Ni fydd y camau gweithredu manwl, a fyddai'n cynnwys manylion yr arweinwyr unigol ar gyfer camau penodol o dan y cynlluniau hyn, yn cael eu cyhoeddi. Fodd bynnag, bydd diweddariad pellach ar gynnydd yn cael ei gyhoeddi ym mis Hydref. Bydd y Cylch Gorchwyl, gan gynnwys yr aelodaeth, ar gyfer y Bwrdd Partneriaeth Cenedlaethol a phob un o'i ffrydiau gwaith, yn cael eu cyhoeddi ar dudalennau gwe Llywodraeth Cymru ym mis Mai.

Adran 3 – Dangosyddion cenedlaethol

Roeddech chi'n holi am y dangosyddion cenedlaethol. Rwyf am dawelu meddwl aelodau'r Pwyllgor drwy egluro bod y dangosyddion cyhoeddedig yn adlewyrchu'r strategaeth bresennol. Mae'r amcanion ar gyfer Strategaeth 2022-2026 bron yn union yr un fath â'r Strategaeth flaenorol ac felly maent yn parhau'n berthnasol. Yr hyn sydd wedi newid yn benodol yw'r mecanweithiau yr ydym yn bwriadu eu defnyddio i weithredu'r Strategaeth ac yn enwedig ein ffocws mwy ar atal. Fel y nodwyd yn flaenorol, her y dangosyddion cyhoeddedig yw nad oeddem wedi gallu datblygu'r mecanweithiau ar gyfer casglu a chyhoeddi data fel y bwriadwyd, oherwydd y pandemig Covid-19. Mae ein gweithgor wedi bod yn datblygu methodolegau i fynd i'r afael â hyn. Yn wir, mae yna heriau o ran dod o hyd i ddata Cymreig cywir ar gyfer rhai o'r dangosyddion.

Bydd diweddariad sylweddol yn cael ei gyhoeddi ym mis Tachwedd, ochr yn ochr â'r Adroddiad Blyneddol VAWDASV statudol. Bydd hyn yn cynnwys cyhoeddi data ar gyfer rhai dangosyddion lle mae data eisoes yn bodoli ar lefel Cymru. Bydd hefyd yn adrodd ar ganlyniad yr adolygiad methodolegol, gan amlinellu sut rydym yn bwriadu mynd i'r afael â'r bylchau ar gyfer y dangosyddion hynny lle mae'n anodd dod o hyd i ddata, neu lle mae angen datblygu a phrofi cwestiynau. Bydd yr adolygiad yn cynnwys ystyried yr amserlenni

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Lesley.Griffiths@llyw.cymru
Correspondence.Lesley.Griffiths@gov.wales

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 48
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

cyhoeddi ar gyfer y dangosyddion hyn. Cyn hynny, bydd fy swyddogion yn gweithio'n uniongyrchol gyda rhanddeiliaid ar y setiau data dros fisoedd yr haf.

Mae ffrydiau gwaith glasbrint VAWDASV hefyd, wrth gwrs, yn datblygu camau gweithredu a mentrau ym mhob un o'u meysydd. Rydym wedi paratoi'r ffrydiau gwaith i ystyried sut y gellir mesur effeithiolrwydd y camau hyn fel rhan o'u gwaith a sut mae unrhyw fesurau arfaethedig yn ymwneud â'r dangosyddion presennol. Efallai y byddwn yn ychwanegu at ein cyfres o ddangosyddion mewn ymateb i'r broses hon. Rydym hefyd yn ymwybodol y bydd angen tystiolaeth ansoddol yn ogystal â meintiol arnom i roi darlun cywir o ba mor effeithiol yr ydym wedi bod wrth leihau nifer yr achosion o VAWDASV ac mae hyn yn rhan o'r gwaith cynllunio tystiolaeth yr ydym yn ei gynnwys yn y broses glasbrint.

Yn gysylltiedig â hyn, bydd cynllun tystiolaeth VAWDASV ar gyfer 2024-25 yn cefnogi ymchwil sy'n ymwneud yn bennaf â ffrydiau gwaith y glasbrint a chyflwyno Strategaeth Genedlaethol VAWDASV. Un o'r ystyriaethau fydd sut y gall y cynllun tystiolaeth helpu i fynd i'r afael â'r angen am dystiolaeth gryfach gan Gymru mewn perthynas â rhai o'r dangosyddion.

Argymhelliad 4 - Gwasanaethau therapiwtig arbenigol ar gyfer pob babi, plentyn a pherson ifanc sy'n profi neu'n dyst i drais ar sail rhywedd

Mae anghenion pob plentyn a pherson ifanc yn flaenoriaeth i mi a'r Cabinet cyfan. Hoffwn ailadrodd bod Llywodraeth Cymru yn ariannu gwasanaethau arbenigol i ddarparu cymorth amhrisiadwy sy'n achub bywydau i holl ddioddefwyr VAWDASV, gan gynnwys plant a phobl ifanc. Rydym hefyd yn ariannu timau VAWDASV rhanbarthol, gan gynnwys cynghorwyr rhanbarthol, sydd ag awdurdod datganoledig i gomisiynu gwasanaethau sydd eu hangen arnynt yn seiliedig ar asesiadau o anghenion y boblogaeth, ac yn unol â'r strategaethau VAWDASV rhanbarthol.

Yn y Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant, rydym yn defnyddio rhan o'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol – cronfa 5 mlynedd sy'n werth tua £18m y flwyddyn i gyflwyno rhaglen newid tan fis Mawrth 2027 i gefnogi teuluoedd i aros gyda'i gilydd yn ddiogel ac i sicrhau cefnogaeth therapiwtig i blant o bob oed sydd â phrofiad o fod mewn gofal.

Trwy'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol, mae'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol wedi gweithredu ystod o wasanaethau sy'n cefnogi babanod, plant a phobl ifanc sydd mewn gofal neu ar ffiniau gofal, y mae llawer ohonynt wedi profi neu fod yn dyst i drais yn eu bywydau. Er enghraifft, mae'r gwasanaeth MYST yng Ngwent yn darparu gwasanaethau iechyd meddwl arbenigol i blant a phobl ifanc hyd at 21 oed yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Gwent / Aneurin Bevan sy'n derbyn gofal neu'n rhan o wasanaethau cymdeithasol plant, ac sydd ag anghenion iechyd meddwl cymhleth sy'n deillio o drawma cynnar a dwys.

Enghraifft arall yw'r rhaglen MAPPS, yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg. Mae'r rhaglen hon yn darparu 12 sesiwn o therapi i blant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal, gan ddadansoddwyr ymddygiad ardystiedig sy'n gallu gweithio gyda nhw i reoli eu hemosiynau, eu hymddygiad, darparu gwaith stori bywyd ac adeiladu perthnasoedd, er mwyn sefydlogi lleoliadau mewn cartrefi preswyl neu gyda gofalwyr maeth. Mae'r holl asesiadau a'r cynlluniau cymorth therapiwtig hyn yn canolbwyntio ar blant, gan gwrdd â gofalwyr, gweithwyr cymdeithasol ac ysgolion yn gyntaf i gael darlun o anghenion y plentyn ac wedyn cynllunio a threfnu ymyriadau therapiwtig yn seiliedig ar yr anghenion hynny

Mae datblygu'r Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol yn ganolog i gyflawni'r Rhaglen Trawsnewid ehangach, er mwyn helpu i drosi polisi'n arferion, gwella arferion, sicrhau cysondeb a chyflawni'r set gyntaf o safonau cenedlaethol ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys *'Llygaid ar y plentyn – y Safon Diogelu Plant'*.

Cynhaliwyd cyfnod o ymgysylltu â rhanddeiliaid ar ddrafft cyntaf y Fframwaith rhwng Tachwedd 2023 a Chwefror 2024. Yn dilyn yr adborth a gafwyd, mae gwaith bellach ar y gweill i ddatblygu drafft diwygiedig dros y misoedd nesaf, i'w rannu ar gyfer ymgysylltu ac adborth ehangach. Disgwylir i'r holl safonau yn y Fframwaith gael eu cydgynhyrchu erbyn diwedd 2024.

Argymhelliad 6 – Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod (FGM)

Yn dilyn adroddiad y Pwyllgor, mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi ysgrifennu at ysgolion i'w hatgoffa o'u dyletswydd orfodol i adrodd am FGM, er mwyn adlewyrchu natur frys argymhelliad y pwyllgor. Mae gwybodaeth hefyd wedi'i rhadadu yn Dysg, sef y cylchlythyr addysg a hyfforddiant swyddogol gan Lywodraeth Cymru.

O ystyried pwysigrwydd y mater hwn, bydd Llywodraeth Cymru yn aildosbarthu'r canllawiau perthnasol a thynnu sylw ato ym mwletin Llywodraethwyr Ysgolion yng Nghymru. Rydym hefyd wrthi'n adolygu'r cyfleoedd sydd ar gael i ni i wella'r mesurau gorfodi.

Cam gweithredu 5 – Addysg Uwch

Rwyf wedi ysgrifennu at fy nghydwethiwr, Ysgrifennydd newydd y Cabinet dros Addysg, Lynne Neagle i dynnu sylw at y materion a godwyd yn eich adroddiad. Rwyf wedi awgrymu y gallai ysgrifennu at sefydliadau addysg uwch ynghylch disgwyliadau Llywodraeth Cymru o ran mynd i'r afael â thrais ar sail rhywedd.

Mae prifysgolion yn gyrrff ymreolaethol ac mae ganddynt eu polisiau a'u mecanweithiau adrodd eu hunain ar reoli digwyddiadau a gofnodwyd. Mae yna [rwydwaith ymchwil](#) sefydledig i ddatblygu a rhannu arferion da, ac mae pob prifysgol yng Nghymru wedi cyhoeddi datganiadau neu ymrwymadau yn flaenorol o ran trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Mae CCAUC wedi cyhoeddi canllawiau ar fynd i'r afael â VAWDASV, a bydd y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil newydd yn parhau â'r gwaith yn y maes hwn unwaith y bydd yn weithredol yn yr haf.

Edrychaf ymlaen at ymgysylltu â chi ymhellach am hyn yn ystod y ddadl yn y Cyfarfod Llawn ar 8 Mai.

Cofion gorau

Lesley Griffiths AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Culture and Social Justice

Lesley Griffiths AS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder

8 Ebrill 2024

Annwyl Lesley,

Argymhelliad a cham gweithredu 2: Adroddiad trais ar sail rhywedd

Llongyfarchiadau ar eich penodiad yn Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol. Rydym yn edrych ymlaen at weithio gyda chi a'ch gwahodd i gyfarfod yn y dyfodol agos.

Yn gynharach eleni, cyhoeddwyd adroddiad gennym: 'Sut y mae'n rhaid i ni i gyd chwarae ein rhan: dull iechyd y cyhoedd o atal yr epidemig trais ar sail rhywedd'.¹ Roedd eich rhagflaenydd yn ymrwymedig iawn i'r mater hwn ac yn ei hymateb i argymhelliad a cham gweithredu 2, roedd ymrwymiad i gyhoeddi'r cynlluniau gwaith a manylion aelodaeth pob un o ffrydiau gwaith y Glasbrint, yn ogystal â chylch gorchwyl y Bwrdd Partneriaeth a'i ffrydiau gwaith. Wrth i'r flwyddyn ariannol ddod i ben, hoffem ofyn am ddiweddariad ar yr ymrwymiad hwn.

Wedi ystyried ymateb Llywodraeth Cymru i'r adroddiad yn fwy cyffredinol, byddem hefyd yn croesawu eglurhad mewn perthynas â'r isod.

- Argymhelliad 3:** mae'r ymateb ysgrifenedig yn cyfeirio at grŵp sydd â'r gorchwyl o adolygu'r dangosyddion cenedlaethol ar gyfer trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. O ystyried bod y dangosyddion presennol wedi'u mabwysiadu yn 2019, mae'r Aelodau'n pryderu nad ydynt yn cyd-fynd â'r strategaeth ddiweddaraf, sef y Strategaeth Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol ar gyfer 2022-26. A fydddech cystal â rhoi eglurhad ynghylch pryd y bydd y dangosyddion diwygiedig yn cael eu cyhoeddi? Yn ogystal, sut y bydd y llywodraeth yn sicrhau atebolrwydd a monitro effeithiol ar y strategaeth newydd, yn enwedig os yw'r dangosyddion yn parhau i adlewyrchu'r strategaeth flaenorol?

¹ Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol, 'Sut y mae'n rhaid i ni i gyd chwarae ein rhan: dull iechyd y cyhoedd o atal yr epidemig trais ar sail rhywedd', 15 Ionawr 2024

- **Argymhelliad 4:** mae'r ymateb yn disgrifio'r gwaith o ddatblygu Fframwaith Ymarfer Cenedlaethol fel rhan o'r Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant, ond nid yw'n glir sut y mae hyn yn ymwneud ag argymhelliad 4. Rydym yn galw am gamau ar fyrder i sicrhau bod gwasanaethau therapi chwim ac arbenigol ar gael i bob baban, plentyn a pherson ifanc sy'n profi trais ar sail rhywedd neu sy'n dyst i drais o'r fath. Hyd y gwelwn, nid oes sôn am unrhyw beth sy'n ymwneud â gwasanaethau therapi arbenigol (h.y. Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasod) yn y Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Medi 2023. A fydddech cystal â darparu rhagor o fanylion ac eglurhad ar y pwynt hwn?
- **Argymhelliad 6:** mewn ymateb, mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymo i ysgrifennu at ysgolion i ailbwysleisio'r rhwymedigaeth i roi gwybod am achosion o anffurfio organau cenhedlu benywod ac yn nodi rôl arolygwyr Estyn. O ystyried pwysigrwydd y mater hwn, a allech roi rhagor o fanylion ynghylch sut y mae'r llywodraeth yn bwriadu gwella mesurau gofodi i sicrhau bod athrawon yn cyflawni eu dyletswydd fandadol i roi gwybod am achosion o anffurfio organau cenhedlu benywod, y tu hwnt i ailbwysleisio pwysigrwydd hyn drwy gyfathrebu'n ysgrifenedig?
- **Cam gweithredu 5:** mewn ymateb, rydych yn nodi y bydd y Gweinidog Addysg yn ysgrifennu at sefydliadau addysg uwch yng Nghymru er mwyn gofyn iddynt gryfhau eu dulliau ataliol o ran trais ar sail rhywedd. Yn sgil adroddiadau diweddar yn y cyfryngau sydd wedi tynnu sylw at drais rhywiol eang ar gampysau prifysgolion a phryderon ynghylch dulliau annigonol o gadw cofnodion, pa sicrwydd allwch chi ei roi o ran diogelwch menywod a merched ym mhrifysgolion Cymru? Sut y bydd y llywodraeth yn monitro ac yn gwerthuso effeithiolrwydd mesurau a gymerir gan Sefydliadau Addysg Uwch i fynd i'r afael â thrais rhywiol?

Byddwch yn ymwybodol bod dadl yn y Cyfarfod Llawn wedi'i threfnu ar gyfer 8 Mai ac felly byddem yn croesawu ymateb cyn y ddadl i alluogi'r Aelodau i fyfyrion ar hyn yn eu cyfraniadau.

Yn gywir,

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru

Lynne Neagle AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Sarah Murphy AS, Cadeirydd
Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad
Senedd Cymru

8 Mai 2024

Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth: Gweinidogion Cymru a Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF

Yn unol â'r Cytundeb Cysylltiadau Rhyngsefydliadol, ysgrifennaf atoch i'ch hysbysu fod [Memorandwm cyd-ddealltwriaeth rhwng Gweinidogion Cymru a Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF](#) wedi'i gyhoeddi ar 11 Ebrill 2024.

Mae'r Memorandwm yn disgrifio'r berthynas waith rhwng Llywodraeth Cymru a Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF. Mae'n nodi'r egwyddorion cyffredinol sy'n sail i ymrwymiad y Partïon ar y cyd i leihau aildroseddu yng Nghymru, a'r gydnabyddiaeth barhaus mai'r ddarpariaeth dysgu a sgiliau sy'n arwain at gyflogaeth gynaliadwy yw un o'r dulliau mwyaf effeithiol o leihau aildroseddu ac atal troseddu. Mae'r Memorandwm yn cynnwys y modd y bydd rhaglenni dysgu a sgiliau i droseddwy yn y ddalfa yn cael eu cefnogi, ac mae hefyd yn nodi sut y dylid sicrhau bod rhaglenni dysgu a sgiliau yn parhau i droseddwy yng Nghymru ar ôl iddynt fod yn y ddalfa.

Rwyf hefyd wedi copïo'r llythyr hwn at aelodau'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol, a'r Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol.

Yn gywir

Lynne Neagle AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Y Gwir Anrhydeddus Vaughan Gething AS

Y Prif Weinidog

16 Mai 2024

Annwyl Vaughan,

Cytundeb rhwng y Deyrnas Unedig a Denmarc ar Gyfranogiad Gwladolion y Gwledydd Hyn mewn Rhai Etholiadau os ydynt yn Preswyllo yn Nhiriogaeth un o'r Lleill

Yn ei gyfarfod ar 7 Mai 2024, trafododd fy Mhwyllgor y cytundeb rhyngwladol a nodwyd uchod, a osodwyd yn Senedd y DU ym mis Chwefror. Mae'n debygol y byddwch yn ymwybodol bod y cytundeb yn sicrhau'r hawl i wladolion y DU yn Nenmarc a gwladolion Denmarc yn y DU sefyll a phleidleisio mewn etholiadau lleol.

Nodwyd nad oes angen deddfwriaeth ddatganoledig i weithredu'r cytundeb yng Nghymru, gan fod pob gwladolyn tramor sy'n preswyllo'n gyfreithiol yn gallu sefyll a phleidleisio yn etholiadau lleol Cymru.

Nodwyd hefyd fod y cyn-Brif Weinidog wedi dod â'r mater isod i sylw'r Llywydd yn y bumed Senedd, yn dilyn casgliad cytundebau tebyg rhwng y DU a chenhedloedd eraill yr UE:

"... wrth lunio cytundebau sy'n clymu pob rhan o'r DU i estyn y rhyddfraint i wladolion gwledydd penodol eraill, mae Llywodraeth y DU, mewn gwirionedd, yn cyfyngu ar gymhwysedd deddfwriaethol a gweithredol y sefydliadau datganoledig yn y dyfodol, gan na fyddai modd i Gynulliad Cenedlaethol ac iddo safbwynt gwleidyddol gwahanol ddeddfu i dynnu'r rhyddfraint oddi ar ddinasyddion o'r fath.

Yn achos y cytundebau hyn yn benodol, mae mecanwaith i'w gael ar gyfer addasu'r cytundebau ar hawliau pleidleisio cilyddol, ac rydym wedi pwysleisio bod angen proses ar gyfer gofyn am gael defnyddio'r mecanwaith hwn i ddileu Cymru o gytundeb os bydd Cynulliad Cenedlaethol neu Lywodraeth Cymru arall yn y dyfodol yn mabwysiadu safbwynt polisi sy'n wahanol i'n safbwynt ni."

Byddwn yn ddiolchgar pe gallech gadarnhau erbyn dydd Mercher 29 Mai 2024:

- a yw'r mater a godwyd gan y cyn-Brif Weinidog wedi cael ei ddatrys;
- os nad yw'r mater wedi'i ddatrys, a yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried defnyddio unrhyw ddulliau deddfwriaethol, megis cyflwyno diwygiadau i'r Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru), i ofyn am ei benderfyniad;
- a yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried defnyddio deddfwriaeth frys i wyrdroi unrhyw gamau deddfwriaethol posibl gan Lywodraeth y DU i ddileu neu gyfyngu ar hawl gwladolion o Aelod-wladwriaeth benodol o'r UE i sefyll a phleidleisio mewn unrhyw etholiadau lleol yn y DU, er mwyn galluogi'r dinasyddion hynny i barhau i gael eu rhyddfrefinio mewn etholiadau datganoledig yng Nghymru.

Bydd fy Mhwyllgor yn gosod ei adroddiad ar y cytundeb maes o law.

Rwyf hefyd yn anfon copi o'r llythyr hwn at y Llywydd, Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai.

Yn gywir,

Sarah Murphy
Cadeirydd

Rt Hon Stephen Crabb MP
Chair, Welsh Affairs Committee

14 May 2024

Dear Stephen

Parc Prison

As you expressed in your supplementary to the urgent question asked by Chris Elmore MP in the Commons Chamber yesterday, the current situation in HM Prison Parc is deeply concerning.

We expressed our concerns at the position that has emerged during our Committee yesterday following correspondence from Adam Price, a member of our Committee.

We are aware that prisons and offender management is a reserved matter under Schedule 7A of the *Government of Wales Act 2006*. However, by virtue of an exception to that reservation, the provision in prisons of health care, social care, education, training or libraries are devolved matters. We are therefore exploring options for any work that we could undertake, including with other Senedd Committees, given the gravity of the situation at the prison.

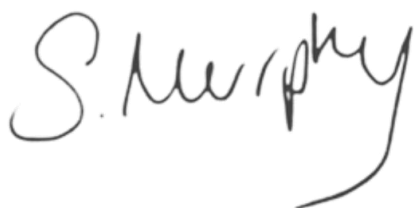
We are aware that your Committee is undertaking an inquiry into prisons in Wales, and you will be taking evidence from the Minister for Prisons, Parole and Probation tomorrow. We will therefore follow the work of your Committee on this issue and look forward to seeing your final report and recommendations.

As the committees responsible for the respective scrutiny of the provision of healthcare and education to prisoners in Wales, and for considering equality and human rights issues, I am copying

this letter to the chairs of the Health and Social Care Committee, the Children, Young People and Education Committee, and the Equality and Social Justice Committee.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, reading 'S. Murphy'. The signature is written in a cursive style with a large 'S' and a long, sweeping underline.

Sarah Murphy
Chair

Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Cadeirydd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith
Cadeirydd y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol
Cadeirydd Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad
Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

8 Mai 2024

Annwyl Gadeiryddion Pwyllgorau,

Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2025-26: Ymgysylltu

Yn ein cyfarfod ar 24 Ebrill 2022, trafododd y Pwyllgor Cyllid (y Pwyllgor) ei raglen ymgysylltu ar gyfer Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2025-26, sydd ar ddod, cyn dadl flynyddol y Pwyllgor yn y Cyfarfod Llawn ar flaenoriaethau gwariant, a drefnwyd ar gyfer 17 Gorffennaf. Rwy'n ysgrifennu at Gadeirydd pob pwyllgor pwnc i rannu ein syniadau. Mae'r Pwyllgor wedi cytuno i gynnal nifer o weithgareddau ymgysylltu cyn i'r Gyllideb Ddrafft gael ei chyhoeddi yn hwyrach eleni. Mae'r rhain yn cynnwys digwyddiad i randdeiliaid, grwpiau ffocws a gynhaliwyd gyda'r cyhoedd, ac amrywiol ddulliau eraill o gasglu barn pobl ifanc.

Digwyddiad i randdeiliaid: Caerfyrddin

Bydd y digwyddiad i randdeiliaid eleni yn cael ei gynnal yng Nghanolfan S4C, Yr Egin, ddydd Iau 13 Mehefin. Bydd hwn yn gyfle i'r Pwyllgor glywed yn uniongyrchol gan sefydliadau/unigolion sydd â diddordeb ar y cynigion arfaethedig ar gyfer y Gyllideb Ddrafft, yn ogystal â'u barn ar ddull Llywodraeth Cymru o osod y gyllideb a blaenoriaethu adnoddau. Gan fod gwaith ar draws y pwyllgorau i ymgysylltu â rhanddeiliaid ar y gyllideb yn hanfodol ar gyfer gwaith craffu effeithiol, hoffwn wahodd Cadeiryddion y Pwyllgorau neu Aelod o bob Pwyllgor i ymuno â'r digwyddiad. Os

oes gan Gadeiryddion neu Aelodau ddiddordeb mewn dod i'r digwyddiad, dylech gysylltu â'r tîm clericio erbyn 20 Mai, gan ddefnyddio'r cyfeiriad e-bost a ganlyn: SeneddCyllid@Senedd.Cymru.

Ceisio barn y cyhoedd yng Nghymru drwy gynnal grwpiau ffocws ar gyfer ymgysylltu â dinasyddion

Ar ran y Pwyllgor, bydd y Tîm Ymgysylltu â Dinasyddion yn y Senedd yn cynnal cyfres o grwpiau ffocws cyhoeddus ar y gyllideb ddrafft. Mae'r tîm wedi cynnal ymarferion tebyg dros y blynyddoedd diwethaf, a nod y gwaith hwn yw llunio astudiaeth trawstoriadol a fydd yn caniatáu i'r Pwyllgor fonitro safbwyntiau ac agweddau dros amser. Deuir o hyd i gyfranogwyr drwy sefydliadau partner tebyg er mwyn cael yr un ddemograffeg â'r hyn a gafwyd y llynedd, a bydd grwpiau'n cael eu trefnu i ganolbwyntio ar feysydd polisi penodol. Bydd y Tîm Ymgysylltu â Dinasyddion yn rhannu dyddiadau'r sesiynau â phob Pwyllgor, ar gyfer unrhyw Aelod sydd am gymryd rhan. Bydd hyn yn gyfle i Aelodau glywed yn uniongyrchol gan ddinasyddion Cymru ynghylch lle y dylid blaenoriaethu gwariant.

Ymgysylltu â phobl ifanc

Mewn blynyddoedd blaenorol – er mwyn ategu ein gwaith ymgysylltu ymhellach – mae'r Pwyllgor wedi cynnal gweithdy gydag Aelodau o'r Senedd leuenctid. Gan nad oes Sesiwn o'r Senedd leuenctid yn mynd rhagddi hyn o bryd, bydd y Pwyllgor yn ymgysylltu â phobl ifanc mewn gwahanol ffyrdd. Bydd cyfle i bobl ifanc roi eu barn yn Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd, yr Eisteddfod Genedlaethol ac yn y Sioe Frenhinol. At hynny, mae'r Tîm Ymgysylltu â Dinasyddion yn trefnu gweithdy pwrpasol ar gyfer pobl ifanc a bydd yn gwahodd cyfranogwyr o Goleg y Cymoedd, y Gwasanaeth Eiriolaeth leuenctid Cenedlaethol a *Voices from Care Cymru*. Bydd y Tîm Cyfathrebu Digidol hefyd yn defnyddio offer cyfryngau cymdeithasol rhyngweithiol i annog ymgysylltiad, a byddem yn gwerthfawrogi pe byddai Pwyllgorau eraill yn defnyddio eu presenoldeb cyfryngau cymdeithasol eu hunain i hyrwyddo'r gwaith hwn.

Dadl y Pwyllgor Cyllid yn y Cyfarfod Llawn ar flaenoriaethau gwariant Llywodraeth Cymru

Fel y soniwyd uchod, mae'r Pwyllgor yn bwriadu cynnal dadl yn y Cyfarfod Llawn ddydd Mercher 17 Gorffennaf ar flaenoriaethau gwariant Llywodraeth Cymru ar gyfer 2025-26. Bydd canlyniadau ein gwaith ymgysylltu yn llywio'r ddadl honno ac yn bwydo i mewn iddi, a dyma fydd y cyfle gorau i ddylanwadu ar flaenoriaethau gwariant Llywodraeth Cymru cyn i'r Gyllideb Ddrafft gael chyhoeddi'n hwyrach eleni. Fel ar bob adeg, dyma estyn croeso mawr i gyfraniad Cadeiryddion Pwyllgorau – yn ogystal ag Aelodau eraill – yn rhan o'r ddadl hon, i sicrhau bod cynlluniau gwariant Llywodraeth Cymru yn cael eu llywio gan safbwyntiau a blaenoriaethau Pwyllgorau'r Senedd.

Y dull o graffu ar y gyllideb

Cyn hir, byddaf yn ysgrifennu at Gadeiryddion ynghylch dull y Pwyllgor o graffu ar y gyllideb, gan gynnwys gwybodaeth am yr ymgynghoriad a'r amserlen unwaith y bydd y Trefnydd wedi hysbysu'r Pwyllgor Busnes am ddyddiadau cyhoeddi'r Gyllideb Ddrafft cyn toriad yr haf.

Os oes gennych gwestiynau am unrhyw agwedd ar broses y gyllideb ddrafft, mae croeso i chi gysylltu â mi neu ag Owain Roberts, Clerc y Pwyllgor Cyllid, ar 0300 200 6388, seneddcyllid@senedd.cymru.

Yn gywir

Peredur Owen Griffiths
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

Cadeiryddion pwyllgorau'r Senedd

22 Mai 2024

Cylchoedd gwaith y pwyllgorau

Annwyl Gadeirydd,

Yn ystod cyfarfod y Pwyllgor Busnes ar 14 Mai, gwnaethom ystyried llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith ynghylch heriau mewn perthynas â chylch gwaith y Pwyllgor hwnnw sydd wedi deillio o newidiadau diweddar i bortffolios gweinidogol.

Cytunodd y Pwyllgor Busnes i ysgrifennu at bwyllgorau eraill y Senedd i'ch gwahodd i roi unrhyw farn sydd gennych am gylch gwaith cyfredol y pwyllgorau, fel y gallwn ystyried unrhyw faterion sydd wedi codi mewn modd cydgysylltiedig.

Bwriadaf i'r Pwyllgor Busnes ddychwelyd at ystyried y materion hyn ymhellach cyn toriad yr haf, a byddwn felly'n ddiolchgar o gael eich barn neu unrhyw ystyriaethau sydd gan eich Pwyllgor erbyn dydd Gwener 21 Mehefin 2024. Rhowch wybod i mi os ydych yn rhagweld y cewch unrhyw anhawster ymateb o fewn yr amser hwn.

Rwy'n amgáu copi o'r ohebiaeth a anfonwyd gan Gadeirydd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith ynghylch ei gylch gwaith er mwyn rhoi cyddestun.

Cofion cynnes

Elin Jones

Y Gwir Anrh. Elin Jones AS

Y Llywydd a Chadeirydd y Pwyllgor Busnes

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg | We welcome correspondence in Welsh or English.

Elin Jones AS

Llywydd

Cadeirydd y Pwyllgor Business

10 Mai 2024

Annwyl Lywydd,

Cylchoedd Gwaith Pwyllgorau yn sgil ad-drefnu Cabinet Llywodraeth Cymru yn ddiweddar

Ysgrifennaf i ofyn i'r Pwyllgor Busnes ystyried cylchoedd gwaith y pwyllgorau polisi yn dilyn penodiad y Prif Weinidog a'r ad-drefnu o bortffolios y Cabinet yn sgil hynny.

Fel y gwyddoch, mae'r newidiadau i rolau gweinidogion wedi arwain at ailddosbarthu sylweddol o gyfrifoldebau, yn enwedig rhai'r Gweinidog Newid Hinsawdd gynt. Mae cylch gwaith Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith bellach yn ymwneud â phortffolios pedwar Ysgrifennydd Cabinet, gan gwmpasu meysydd polisi amrywiol a sylweddol, fel a ganlyn:

Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi, Ynni a'r Gymraeg

- Polisi ynni, gan gynnwys ynni adnewyddadwy
- Yr economi gylchol
- Polisi porthladdoedd, gan gynnwys porthladdoedd rhydd
- Goruchwylio Maes Awyr Caerdydd
- Seilwaith cysylltedd digidol

Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig

- Materion newid hinsawdd a'r amgylchedd.

Ysgrifennydd y Cabinet dros Ogledd Cymru a Thrafnidiaeth

- Gwasanaethau rheilffordd drwy fasnachfaint Cymru a'r Gororau
- Gwasanaethau bysiau
- Teithio llesol
- Polisiau ffyrdd
- Trafnidiaeth Cymru

Ysgrifennydd y Cabinet dros Lywodraeth Leol, Tai a Chynllunio

- Cynllunio, gan gynnwys Cymru'r Dyfodol: y cynllun cenedlaethol 2040
- Y Comisiwn Seilwaith Cenedlaethol
- Diogelwch tomenni glo
- Parciau Cenedlaethol

Ni chredaf ei bod yn realistig disgwyl i'r Pwyllgor allu craffu'n effeithiol ar ystod mor eang o bortffolios. Mae gennyf bryder y bydd yr heriau sy'n codi yn sgil y newidiadau i bortffolios y Cabinet yn golygu na fydd modd craffu ar rai meysydd sylweddol o bolisi Llywodraeth Cymru. Mae craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru yn arbennig yn debygol o fod yn anodd, yn enwedig o ystyried y cyfyngiadau sydd eisoes ar bwllgorau o ran amser.

Byddwn yn ddiolchgar, felly, pe byddai'r Pwyllgor Busnes yn ystyried ad-drefnu cylchoedd gwaith pwyllgorau i symleiddio nifer yr Ysgrifenyddion Cabinet y bydd yn ofynnol i Bwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith graffu arnynt. Gallai hyn gynnwys trosglwyddo materion cynllunio a materion cysylltiedig, fel y nodir uchod, i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai. Gallai hefyd gynnwys trosglwyddo'r materion sy'n dod o dan bortffolio Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi, Ynni a'r Gymraeg i Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig.

Byddai'r newidiadau hyn yn lleihau nifer yr Ysgrifenyddion Cabinet y bydd angen i Bwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith o bedwar i ddau. Fodd bynnag, ni fyddai hynny'n effeithio ar nifer yr Ysgrifenyddion Cabinet y bydd angen i'r ddau bwyllgor arall graffu arnynt.

Mae elfen o orgyffwrdd yn perthyn i gylchoedd gwaith y pwyllgorau polisi yn y Senedd, wrth gwrs, ac rwy'n cydnabod na fyddai newidiadau i gylch gwaith y Pwyllgor yn ei atal rhag edrych ar faterion drwy lens yr amgylchedd neu drwy lens newid hinsawdd. Fodd bynnag, byddai'r newidiadau hyn yn golygu nad Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith a fyddai'n bennaf gyfrifol am graffu ar y maes polisi hwnnw.

Rwy'n cydnabod y bydd y Pwyllgor Busnes am ymgynghori â phwyllgorau eraill fel rhan o'r broses hon a byddwn yn hapus i drafod unrhyw faterion â'r Pwyllgor.

Yn gywir,

Llyr Gruffydd AS,
Cadeirydd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg | We welcome correspondence in Welsh or English.

22 May 2024

Jenny Rathbone MS
Chair of the Equality and Social Justice Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

Sent via email: SeneddEquality@Senedd.Wales

Dear Chair

South Wales Fire and Rescue Service – clarifications and actions

Thank you for your invitation to consider whether Commissioners have any clarification or context to offer further to our letter to the Committee, dated 18 April 2024. We apologise that we were not able to reply within the four-day timeframe you requested.

While we are aware of the existence of the independent investigator's report to which you refer, we have not received a copy nor been made aware of the detail contained therein because it relates to a grievance that had been closed by North Wales FRS.

We were therefore content to trust the information provided in good faith by CFO Docx, DCFO Forshaw, and the Monitoring Officer, that the matter was closed as "not meeting the threshold for disciplinary action" and that both parties had been advised of "learning opportunities".

Comisiynwyr ar gyfer Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru
Pencadlys Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru,
Parc Busnes Forest View, Llantrisant, Pont-y-clun, CF72 8LX.

Ffôn 01443 232000 • Ffacs 01443 232180
www.decymru-tan.gov.uk

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg y byddwn yn ymateb yn gyfartal i'r ddau ac yn ateb yn eich dewis iaith heb oedi.

Commissioners for South Wales Fire and Rescue Service
South Wales Fire and Rescue Service Headquarters,
Forest View Business Park, Llantrisant, Pontyclun, CF72 8LX.

Telephone 01443 232000 • Fax 01443 232180
www.southwales-fire.gov.uk

We welcome correspondence in Welsh and English - we will respond equally to both and will reply in your language of choice without delay.

Like yourself, it is not appropriate for us to comment on the ongoing Employment Tribunal, but please contact us again if you have any further questions.

Yours sincerely

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Vij', followed by a long horizontal line.

Vij Randeniya
Commissioner for South Wales Fire and Rescue Service

cc Lady Wilcox
Kirsty Williams
Carl Foulkes
John Wilkinson

Vij Randeniya

CC:

Carl Foulkes

Baroness Wilcox of Newport

Kirsty Williams

15 May 2024

Dear Vij and fellow Commissioners,

Fire and Rescue Services in Wales – clarifications and actions

We are grateful to you for your involvement in our work on the governance of fire and rescue services so far. Since our meeting on 4 March and your correspondence dated 18 March from all four Commissioners, new information has entered the public domain in relation to the allegations concerning Mr Stuart Millington as part of an ongoing industrial tribunal. Whilst it is not our place to comment on active proceedings, the tribunal papers include the findings of the Independent Investigator's report by Alison Brophy completed in October 2023. In her report the Independent Investigator found: "evidence of a prima facie case" that Mr Millington's actions "may amount to bullying and harassment and/or discrimination/harassment on the ground of Trade Union activity under the Discipline Policy".

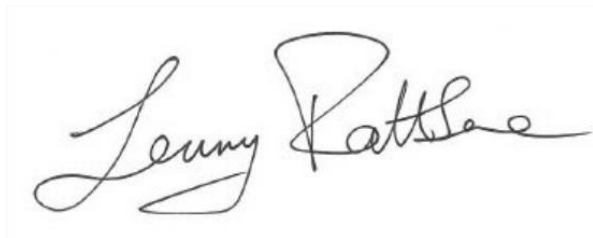
This would appear at odds with some of the evidence we have received and therefore we invite you to consider whether any clarification or context would be beneficial in light of this new information.

As you conducted the initial sift of suitable candidates to replace Huw Jakeway with an Interim Chief Fire Officer we would also be grateful if you could confirm whether you were aware of the specific detail of the Brophy report findings prior to the appointment. If so what information did you share with your fellow Commissioners before your decision to make Mr Millington the preferred candidate?

A response to our letter would be appreciated at your earliest convenience and no later than by **17.00 on Monday, 20 May 2024**.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, reading "Jenny Rathbone". The signature is fluid and cursive, with the first name "Jenny" and the last name "Rathbone" clearly distinguishable.

Jenny Rathbone MS

Chair of the Equality and Social Justice Committee

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref MA/JJ 0952/24

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SNseneddequality@senedd.cymru

21 Mai 2024

Annwyl Jenny

Wrth roi fy nhystiolaeth yn ystod y sesiwn ar 22 Ebrill, cytunais i ddarparu rhagor o wybodaeth i'r Pwyllgor am sawl pwynt. Mae'r Clerc hefyd wedi nodi rhai materion eraill yr hoffai'r Pwyllgor gael eglurhad arnynt; ac ers hynny rydych wedi ysgrifennu ataf fi a'r Prif Gynghorydd Tân ac Achub (y Prif Gynghorydd) ar 15 Mai gan godi pwyntiau pellach. Mae'r atebion i'r rhain i gyd i'w gweld yn y llythyr hwn.

Adolygiadau'r Prif Gynghorydd Tân ac Achub, a materion yn ymwneud â'r Prif Swyddog Tân Stuart Millington

Yn y cyfarfod ar 22 Ebrill, cytunais i ysgrifennu at y Pwyllgor i egluro sylwadau a wnaed gan Dan Stephens ym mharagraffau 85 ac 86 ynghylch ei adolygiad o ddisgyblaeth. Yn benodol, cytunais i roi rhagor o fanylion am y gwahanol fathau o adroddiadau adolygu a gynhaliwyd gan y Prif Gynghorydd; y gwahanol drothwyon ar gyfer gwahanol fathau o weithdrefnau disgyblu; a chadarnhad o'r gweithdrefnau perthnasol sy'n ymwneud â'r Prif Swyddog Tân Stuart Millington. Cytunais hefyd i rannu'r adolygiadau thematig gyda'r Pwyllgor.

Penodwyd y Prif Gynghorydd presennol gan y Frenhines ym mis Hydref 2019 o dan adran 28 o Ddeddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004. Mae'r ddarpariaeth honno'n rhoi briff eang iddo, sef pŵer i arolygu ac adrodd ar "the manner in which fire and rescue authorities are exercising their functions, [and] technical matters relating to those functions."

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SNGohebiaeth.Julie.James@llyw.cymru
Correspondence.Julie.James@gov.wales

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 68
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn ymarferol, mae gwaith presennol y Prif Gynghorydd wedi ymwneud yn bennaf ag adolygiadau thematig sy'n ystyried agwedd benodol ar reoli neu weithrediadau ar draws y tri Gwasanaeth Tân ac Achub yng Nghymru. Mae'r rhain yn adroddiadau ffurfiol sylweddol, a luniwyd wedi misoedd o waith maes, cyfweiliadau ac ymchwil. Hyd yma, mae'r Prif Gynghorydd wedi cyhoeddi tri adroddiad o'r fath, ar y gwersi a ddysgwyd o dân Tŵr Grenfell (ar gael [yma](#)); gallu a chapasiti'r Gwasanaethau Tân ac Achub i gyflawni rôl ehangach (ar gael [yma](#)); a hyfforddiant i ddiffoddwyr tân (ar gael [yma](#)).

Mae'r Prif Gynghorydd yn was sifil parhaol i Lywodraeth Cymru, ac mae hefyd yn darparu briffiau ad hoc i Weinidogion ar faterion perthnasol. Yn dilyn yr adroddiad gan Arolygiaeth Cwnstabiliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Fawrhydi am ddiwylliant a gwerthoedd yn y Gwasanaethau Tân ac Achub yn Lloegr y llynedd, mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am achosion sylweddol o gamymddwyn honedig yn y Gwasanaeth. Yn syth ar ôl adroddiad Arolygiaeth Cwnstabiliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Fawrhydi, gofynnodd y Prif Gynghorydd i'r Gwasanaethau Tân ac Achub (GTA) adrodd am bob achos a gododd dros y pum mlynedd diwethaf. Mae'r Prif Gynghorydd hefyd yn cael crynodebau byr a dienw o bob honiad o gamymddwyn o fewn y GTA, ar ffurf adroddiadau chwech misol wedi'u coladu. Ar wahân i'r rhain, mae honiadau o gamymddwyn difrifol ac unrhyw achosion sy'n cynnwys uwch swyddogion a/neu wahaniaethu ar sail nodwedd warchodedig, yn cael eu hadrodd i'r Prif Gynghorydd pan godant. Mae'r Prif Gynghorydd hefyd wedi briffio Gweinidogion ar yr holl faterion hyn fel mater o drefn; nid adolygiadau ffurfiol yw'r rhain ac nid ydynt yn cael eu cyhoeddi. Wrth gwrs, nid yw cyngor gweinidogol yn cael ei gyhoeddi fel arfer, ac ni fyddai'n iawn fod gwybodaeth bersonol o'r fath ar gael i'r cyhoedd.

Fodd bynnag, nid yw'r Prif Gynghorydd na Gweinidogion yn rhan o'r broses o ymdrin ag achosion unigol o gamymddwyn na phenderfynu arnynt. Mae'r rhain yn faterion i'r cyflogwr perthnasol. Mae hynny'n cynnwys yr ymchwiliad i'r gŵyn yn erbyn Mr Millington y llynedd. Mae Llywodraeth Cymru wedi cael gwybod am amgylchiadau a chanlyniad yr ymchwiliad hwnnw, a rhannwyd hynny â'r Pwyllgor ar 22 Ebrill.

Fodd bynnag, mae'n amlwg bod gan y Pwyllgor ac eraill ddiddordeb agos a pharhaus yn y mater hwn. Roedd ymdrechion y Prif Gynghorydd i'w esbonio ar 22 Ebrill â bwriadau da - ond, fel y dywedais wrth y Pwyllgor ar y pryd, roeddent wedi'u seilio ar wybodaeth drydedd law, nad oedd o reidrwydd yn helpu'r Pwyllgor. Er mwyn egluro materion, mae fy swyddogion wedi holi'r Prif Swyddog Tân Dawn Docx o Wasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru ymhellach. Mae hi wedi cadarnhau bod Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru wedi comisiynu ymchwiliad annibynnol i honiadau yn erbyn Mr Millington y llynedd, yn unol â'i weithdrefnau sefydledig ar gyfer cwynion neu gwynion cyflogaeth sy'n ymwneud â staff uwch. Cyflwynwyd yr adroddiad hwnnw i Brif Swyddog Tân Docx ar ôl ei gwblhau, a'i cyfeiriodd wedyn at y Swyddog Monitro i wneud penderfyniad terfynol yn annibynnol ar Wasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru. Daeth y Swyddog Monitro i'r casgliad nad oedd canfyddiadau'r adroddiad yn cyfiawnhau achos disgyblu yn erbyn Mr Millington. Fel y dywedodd y Prif Swyddog Tân Docx yn ei thystiolaeth lafar i'r Pwyllgor ar 11 Mawrth, fe ystyriodd fod y mater wedi'i gau wedyn, ac ni welodd y mater fel unrhyw rwystr i benodi Mr Millington yn Brif Swyddog Tân dros dro yn Ne Cymru.

Fe gododd eich llythyr dyddiedig 15 Mai, a gyfeiriwyd ataf fi ac at y Prif Gynghorydd, ragor o faterion yn ymwneud â'r ymchwiliad i Mr Millington. Rydych chi'n holi am y briff a gefais cyn i mi roi tystiolaeth i'r Pwyllgor, ac yn benodol a oedd hyn yn cynnwys "adroddiad Brophy" - yr ymchwiliad annibynnol i'r honiadau yn erbyn Mr Millington a gomisiynwyd gan Wasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru.

Cefais sawl sesiwn friffio ar bob mater o fewn cylch gwaith y Pwyllgor. Fodd bynnag, nid yw swyddogion fy nhîm tân wedi gweld, ac ni fyddent yn disgwyl gweld, "adroddiad Brophy", a oedd yn ymdrin â materion rheoli staff a phroblemau ymddygiad o fewn GTA Gogledd

Cymru. Yn unol â hynny, nid wyf i na'r cyn Ddirprwy Weinidog wedi cael unrhyw friff ar ei gynnwys.

Gwrthod cyfarfodydd

Yn y cyfarfod ar 26 Ebrill, cytunodd fy swyddogion i gadarnhau a oedd llythyrau, negeseuon e-bost, neu geisiadau am gyfarfodydd wedi cael eu hanwybyddu neu eu gwrthod.

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, bu ambell achos unigol lle nad oedd Gweinidogion yn gallu mynd i ddigwyddiadau a drefnwyd gan un o'r Awdurdodau Tân ac Achub, oherwydd bod eu dyddiaduron yn llawn. Yn yr un modd, nid oedd yn bosibl weithiau i gwrdd wyneb yn wyneb yn hytrach nag ar-lein neu dros y ffôn. Fodd bynnag, nid wyf yn ymwybodol o unrhyw achosion lle mae Gweinidogion neu swyddogion wedi gwrthod cwrdd ag Aelodau neu uwch reolwyr yr Awdurdodau Tân ac Achub, nac anwybyddu ceisiadau am gyfarfodydd o'r fath.

Argymhellion Arolygiaeth Cwnstabliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Fawrhydi

Yn y cyfarfod ar 22 Ebrill, cytunais i amlinellu'r hyn mae Llywodraeth Cymru wedi'i wneud o ran gweithredu'r argymhellion a oedd yn berthnasol i'r Llywodraeth a ddeilliodd o adroddiad Arolygiaeth Cwnstabliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Fawrhydi (HMICFRS) am ddiwylliant y Gwasanaethau Tân ac Achub yn Lloegr, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2023.

Roedd pedwar argymhelliad y gallai Llywodraeth Cymru eu gweithredu'n rhannol neu'n gyfan gwbl, sef:

- Adrodd i HMICFRS am achosion o gamymddwyn difrifol. Fel y nodwyd uchod, mae hyn eisoes wedi'i weithredu yng Nghymru ac mae'r tri Gwasanaeth Tân ac Achub bellach yn rhoi gwybod i'r Prif Gynghorydd am bob achos o'r fath fel mater o drefn.
- Archwiliadau manwl gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) ar gyfer diffoddwyr tân a darpar ddiffoddwyr tân. Mae hyn yn golygu bod cyflogwyr yn cael gwybod am euogfarnau sydd wedi darfod a rhybuddion gan yr heddlu, gan olygu bod y Gwasanaeth Tân ac Achub yn gweithredu mewn dull sy'n gyson â'r gwasanaethau brys eraill a'i bod yn bosibl craffu'n fanylach ar y gweithlu presennol a darpar weithwyr. Cafodd hyn ei roi ar waith yn llawn ledled Cymru a Lloegr ym mis Mehefin 2023 drwy gytundeb rhwng Llywodraeth Cymru, Swyddfa Gartref y DU a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder.
- Sefydlu "rhestr waharddedig" o ddiffoddwyr tân sydd wedi'u diswyddo am gamymddwyn difrifol a gwaharddiad rhag cael eu hailgyflogi yn y swydd honno mewn lle arall. Byddai hyn yn adlewyrchu'r trefniadau sydd eisoes yn bodoli ar gyfer swyddogion heddlu ac athrawon, a dim ond drwy ei gyflwyno ar draws y DU y gallai weithredu'n effeithiol. Mae Swyddfa Gartref y DU wedi asesu y byddai angen deddfwriaeth sylfaenol i greu awdurdod i gasglu a chadw'r wybodaeth hon ac i wahardd ailgyflogi, a deallaf nad yw hynny'n debygol o ddigwydd cyn yr etholiad cyffredinol.
- Casglu data am amrywiaeth gweithlu'r Gwasanaethau Tân ac Achub. Rhoddodd Llywodraeth Cymru'r gorau i gasglu a chyhoeddi data am hyn yn 2014, gan ei fod yn dyblygu'r ddyletswydd ar Awdurdodau Tân ac Achub i wneud hynny o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Ond, bu rhywfaint o wahaniaeth rhwng y mathau o ddata a gyhoeddir gan yr Awdurdodau a pha mor aml y cânt eu cyhoeddi. Felly, bydd Llywodraeth Cymru yn ailddechrau casglu a chyhoeddi data o'r fath cyn bo hir.

Roedd y rhan fwyaf o argymhellion HMICFRS yn ymwneud ag arferion rheoli ac wedi'u cyfeirio at y Prif Swyddogion Tân yn Lloegr, ond rydym wedi annog y Prif Swyddogion Tân yma i'w mabwysiadu hefyd. Maent wedi cytuno i wneud hynny, gan adrodd i'r Fforwm Partneriaeth Gymdeithasol ar gyfer Gwasanaethau Tân ac Achub eu bod wedi gwneud

cynnydd da o ran hyn. Rwyf eisoes wedi rhannu cofnodion y cyfarfod hwnnw gyda'r Pwyllgor.

Cwrdd â Chomisiynwyr

Yn y cyfarfod ar 22 Ebrill, cytunais i ysgrifennu at y Pwyllgor ar ôl i mi gwrdd â'r Comisiynwyr, i fynegi barn am yr amserlenni posibl ar gyfer yr ymyriad yng Ngwasanaeth Tân ac Achub De Cymru, a chrynodeb cyffredinol o sut aeth y trafodaethau. Cytunais hefyd i rannu cofnod y cyfarfod hwnnw gyda'r Pwyllgor; bydd fy swyddogion yn bwrw ymlaen â hynny unwaith y cawn gydsyniad y Comisiynwyr.

Roedd y cyfarfod yn un cadarnhaol, ac mae'n amlwg bod y Comisiynwyr yn gwneud cynnydd da. Fodd bynnag, mae materion ehangach o ran rheolaeth a phrosesau Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru wedi'u dod i'r fei. Yn unol â hynny, mae'r Comisiynwyr yn credu ei bod yn rhy fuan i roi amcangyfrif cywir o ba mor hir y gallai gymryd iddyn nhw gwblhau eu gwaith. Serch hynny, maen nhw a minnau wedi ymrwymo i ddod â'r ymyriad i ben yn llwyddiannus ac mewn modd cynaliadwy cyn gynted â phosibl, a chyn diwedd tymor y Senedd hon. Disgwyliaf i strategaeth glir ar gyfer hyn gael ei datblygu fel blaenoriaeth.

Disgrifiadau swydd ar gyfer Aelodau Awdurdodau Tân ac Achub

Mae'r Pwyllgor hefyd wedi gofyn am gadarnhad p'un a oes disgrifiadau swydd gan Aelodau Awdurdodau Tân ac Achub ai peidio.

Mae disgrifiadau swyddi neu rolau ar gyfer Aelodau Awdurdodau Tân ac Achub wedi'u cynnwys yng nghyfansoddiad neu reolau sefydlog pob Awdurdod Tân ac Achub, ar delerau y mae'r Awdurdod ei hun yn penderfynu arnynt. Gweler adran 2.2 cyfansoddiad Awdurdod Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru ([ar gael yma](#)) ac erthygl 2 cyfansoddiad Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru ([ar gael yma](#)). Mae swyddogaethau Aelodau Awdurdod Tân ac Achub De Cymru wedi cael eu trosglwyddo dros dro i'r Comisiynwyr, er i gyfansoddiad blaenorol yr Awdurdod ([ar gael yma](#) – Saesneg yn unig) wneud darpariaeth debyg yn adran 20.

Adolygu aelodaeth byrddau iechyd lleol

Mae'r Pwyllgor hefyd wedi gofyn am gadarnhad a oes cydweithio rhwng fy adran ac adolygiad Ysgrifennydd y Cabinet dros lechyd o aelodaeth Byrddau Iechyd gyda'r bwriad o gyfnewid gwybodaeth a gwersi a ddysgwyd.

Hyd yma, ni fu unrhyw gysylltiad â'r adolygiad o aelodaeth Byrddau Iechyd Lleol, ond bydd gennyf ddiddordeb mewn cymhwyso'r holl ddysgu perthnasol i unrhyw adolygiad o aelodaeth Awdurdodau Tân ac Achub. Yn y cyd-destun hwnnw, byddaf yn ystyried nifer o opsiynau mewn trafodaeth ag aelodau'r Fforwm Partneriaeth Gymdeithasol a chydag awdurdodau lleol.

Prif Swyddog Tân Dros Dro o Gymru

Mae'r Pwyllgor hefyd wedi gofyn am gadarnhad o bwy wnaeth y penderfyniad mai un o'r meini prawf hanfodol wrth chwilio am ymgeiswyr ar gyfer Prif Swyddog Tân dros dro ar gyfer De Cymru oedd bod yr ymgeisydd yn dod o Gymru.

Y Comisiynwyr wnaeth yr holl benderfyniadau ynghylch penodi'r Prif Swyddog Tân dros dro. Rwy'n deall bod angen iddynt wneud penodiad ar unwaith, er mwyn cynnal gallu digonol o fewn yr Awdurdod i gymryd rheolaeth strategol mewn digwyddiad mawr.

Hyderaf fod yr wybodaeth bellach hon yn ddefnyddiol, a byddai'n hapus i gynorthwyo'r Pwyllgor ymhellach fel y bo'n briodol.

Yn gywir,

A handwritten signature in blue ink that reads "Julie James". The signature is written in a cursive style with a large initial 'J'.

Julie James AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Lywodraeth Leol, Tai a Chynllunio
Cabinet Secretary for Housing, Local Government and Planning

20 May 2024

Ms. J Rathbone MS
Welsh Parliament
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

Sent via email: seneddequality@senedd.wales

Dear Ms. Rathbone,

Re: Fire and Rescue Services in Wales – clarifications and actions

I write in response to your letter dated 14 May 2024, received via email, in connection with the above. Thank you for asking if we would wish to submit any further clarification or context.

The Independent Investigator's report was shared with the complainant with the following conditions:

These documents have been disclosed for the sole use and purpose of this litigation. The documents contain confidential information and personal information relating to the Respondents and other employees of North Wales Fire and Rescue Service. The Respondents do not authorise or agree to the use or disclosure of these documents other than for the purpose of this litigation.

Therefore, it would be useful to know if you have been provided with a copy of the full report.

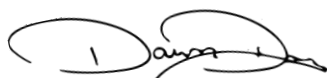
As you say, it would be inappropriate of us to comment on individual aspects of the case whilst the preliminary Employment Tribunal hearing is adjourned for the judge to consider the application. However, I would say that our approach to misconduct follows the ACAS disciplinary process and that we must take a view, in the moment, as to whether formal or informal approaches are the best way to help set, maintain or improve the culture of our organisation. Informal resolution of low-level issues can be appropriate where that provides a greater chance for the parties to learn and amend their behaviour in future.

The ACAS model disciplinary process states that *"Before starting a disciplinary procedure, the employer should first see whether the problem can be resolved in an informal way. This can often be the quickest and easiest solution. The employer should try solving the issue with their employee by:*

- *privately talking with them and any other staff involved*
- *listening to their point of view*
- *agreeing improvements to be made*
- *setting up a training or development plan, if it's a performance issue"*

What has not been publicised are the mitigating factors mentioned in the report which was taken into consideration by the Clerk to North Wales Fire and Rescue Authority when determining the next steps to resolve the issue.

Yours sincerely,

Dawn Docx
Chief Fire Officer

Dylan Rees
Chair of the Authority

Cllr Dylan Rees

Chair

North Wales Fire and Rescue Authority

Dawn Docx

Chief Fire and Rescue Officer

North Wales Fire and Rescue Authority

14 May 2024

Dear Cllr Rees and CFO Docx,

Fire and Rescue Services in Wales – clarifications and actions

We are grateful to you for your involvement in our work so far on the governance of fire and rescue services. Since the hearing on 11 March, new information has entered the public domain in relation to the allegations concerning Mr Stuart Millington as part of an ongoing industrial tribunal. Whilst it is not our place to comment on active proceedings, the tribunal papers include the findings of the Independent Investigator's report by Alison Brophy. During the hearing you both confirmed that you had read the Brophy report, which was received in November 2023. In her report the Independent Investigator found: "evidence of a prima facie case" that Mr Millington's actions "may amount to bullying and harassment and/or discrimination/harassment on the ground of Trade Union activity under the Discipline Policy".

This would appear at odds with some of the evidence we have received and therefore we invite you to consider whether any clarification or context would be beneficial in light of this new information. A response to our letter would be appreciated at your earliest convenience and no later than by **17.00 on Monday, 20 May 2024**.

Yours sincerely,

Jenny Rathbone MS

Chair of the Equality and Social Justice Committee

Eitem 3.13

17th May 2024

Senedd Equality & Social Justice Committee follow up inquiry into childcare and parental employment.

Dear Jenny Rathbone MS, Chair of Equality & Social Justice Committee,

We are writing to introduce ourselves to your Committee as a newly formed expert advisory group on childcare in Wales. We recently held our first meeting and wish to work together to ensure that childcare provision has the child at its heart, supports the workforce, its development, and promotes the sustainability and high quality of childcare settings in Wales. We also want to work to ensure that families Wales-wide are supported.

We were established following a recommendation made in an Oxfam Cymru report called *'Little Steps, Big Struggles: Childcare in Wales'* of 2023, which called for the creation of this group, as well as work carried out by the Bevan Foundation and JRF in their report of 2024, *'Tackling disadvantage through childcare in Wales'*. We are writing to you as a committee, in acknowledgment of the work that you are carrying out as part of the Childcare follow up inquiry and wish to offer to cooperate with you on your work. We would be happy to meet with members of the committee to discuss our ideas further.

We have written to the new First Minister, inviting the Welsh Government to be a key player in the development of the expert advisory group on childcare in Wales, formally inviting the Welsh Government to sit alongside other key organisations as part of this group. We wish to engage in proposing short term ideas to the new Minister with responsibility for Mental Health and Early Years, specifically on how to improve the current childcare offer, especially in light of the work underway to complete the aims and objectives within the collaboration agreement with Plaid Cymru, which we are aware draws to an end in the next few months.

We wish to be involved in the planning and structure of the roll out of the scheme for all 2-year-olds in Wales, given that we have on the ground experience of delivering the initial Flying Start offer, and can inform the Welsh Government as to how the plan should work ongoing.

We welcome the principles of the agreement in relation to childcare, and note that Phase 2 has been completed, and that Phase 3 is now underway to expand free childcare to all 2-year-olds in Wales. We would like to be a key player in shaping the phase 3 delivery programme.

Below, we outline some comments and concerns that we have about the childcare provision:

- Delivering a funded childcare opportunity to more children in Wales has widespread support, however, the Flying Start model has some structural challenges that risk interrupting the full aspiration of the expansion. Currently, the Flying Start roll-out restricts families in a 'postcode lottery', and there is a genuine interest in gaining knowledge of the date that the roll-out becomes universal. It is also a concern that the current offer of 2.5 hours a day in a designated setting falls short of providing comprehensive childcare assistance for families in need. There is also disparity across local authorities where some have established Flying Start settings and offer families 2.5 hours per day, and others are able to condense the 12.5 weekly hours in a setting they already use. Extending the Flying Start in its current form without

addressing the issues faced by families, children, and providers would not be an effective use of already limited resources.

At present, there are insufficient suitably qualified active staff across Wales to meet a universal offer. Flying Start requires leaders and managers to have a level 5 qualification, and all other practitioners to be qualified at level 3. Non-Flying Start providers of childcare can include staff qualified at level 2 in childcare ratios and level 3 and above in managerial/ leadership roles. This is further exposed when the much-needed Welsh language skills is included (part of the expansion plan is to create additional capacity for childcare places through the medium of Welsh), or the challenge of rurality and workforce availability is factored into staffing the setting.

We want assurances from the Welsh Government that they are confident that phase 3 can be completed, given that qualified staff in Wales are insufficient in numbers, especially in the realm of Welsh language provision. We are interested in understanding if they would consider varying the flexibility of qualifications, if rolling out the programme to more children would become a possibility.

- We are also concerned about the weak integration of two vital childcare support programmes, the Flying Start and the 30 Hours Funded Childcare Offer. These programmes target different groups of families, making it difficult for them to benefit from both. Specifically, the eligibility criteria of the Offer only target working parents, which leaves out many parents who are economically inactive, unemployed, or in training outside of further or higher education. We are advocating for a more integrated and less complex childcare support system that can benefit all children and families.

- Another significant gap in the childcare system in Wales that hasn't seen progress is the lack of childcare support after parental leave ends. In Wales, childcare support starts too late and too little. This gap causes considerable pressure on families, especially on mothers, both personally and economically. We are keen to explore ways to extend childcare support to younger ages.

- We are deeply concerned that childcare funding underspend has been transferred and utilised by other Welsh Government departments. While we recognise funding pressures are a live issue across all departments, we would urge the committee to ask the new Cabinet Minister with responsibility for this area to ring fence this budget for childcare in the future, with a commitment to launching a review as to why such an underspend existed in the first instance.

For example, some of our organisations have received evidence stating that many parents could not access the childcare offer in certain areas, that the system was too complex, or that it simply was not available for some groups of children, such as children with disabilities. Often, parents could not afford to access the offer. I am sure you would agree with us that this flies in the face of the original intention of this policy initiative. We therefore wrote to the Welsh Government asking that an in-depth analysis of the situation is carried out, and that funds intended for childcare remain in the childcare budget.

- We are concerned about the effect that Welsh Governments' target for 30% of the population to work from home, is having on both the children of Wales and the Out of School Childcare sector.

With parents juggling their childcare and work responsibilities around the school day, working from home allows them to collect their children from school. This enables families to save upon their childcare expenses, however, this often has a negative impact upon children having access to vital opportunities to play, and social engagements. Afterschool Clubs and Childminders provide these opportunities at the end of the school day whilst their parents continue to work. This is also having a detrimental impact on the Out of School Childcare clubs who are struggling to remain sustainable with parents taking this option, meaning that their viability to deliver high quality childcare after school and in the holidays, for parents who cannot work from home is at risk. These parents are often key workers or those earning a lower income.

We appreciate the hard work and dedication of practitioners in this field and wish to support and aid their development. That is why it is fundamental that we get the system right, and that we work together to improve the lives of the children of Wales and their families.

We look forward to working with you on this most important agenda.

Kind Regards,

Leanne Marsh, Pennaeth Adran Datblygu Gwasanaethau Mudiad Meithrin

Claire Protheroe, Head of Contracts and Projects, PACEY

David Goodger Chief Executive Officer of Early Years Wales

Jane O' Toole Chief Executive Officer of Clybiau Plant Cymru Kids' Club

Janet Kelly Chair of Sparkle (South Wales)

Sarah Rees, Head of Oxfam Cymru

Steffan Evans, Bevan Foundation

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon